Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 27 февраль
СЕШАНБА
№ 48 (4.842).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

Ер—деҳқонларга!

ГАЗЧЎП ИШГА ТУШГАНДА

Борлиқ оппоқ қор оғушида. Далаларда эса одамлар гавжум. Газчўп тутган танобчи салмоқ билан санашда давом этади. Қозиқлар қоқилиб, хўжалик дафтарига томорқа олган кишининг номи ёзиб қўйилмоқда...

Бугун Ғаллаорол районининг барча хўжаликларида, қишлоқларда ана шундай манзара: деҳқонларга ер бўлиб берилмоқда. Бундай ер берилишини одамларимиз аллақачон ёдларидан чиқарганлар. Ахир ленинча сиёсатнинг бузилганига қанча йиллар бўлди. Бу даврда бечора деҳқон бошидан қанча-қанча даҳшатларни, қувғинларни ўтказмади?! Қишлоқ одамлари атрофида қанчадан-қанча ер бўлса-да томорқа тугул, кулба қурарга ер ололмай, йиллар давомида сарсон бўлди. Ернинг ҳаммаси давлат ихтиёрига олиниши, кошкийди мамлакат учун тўкинчилик яратган бўлса?! Экинзорларнинг қаровсизлиги, ерларнинг ташландиқ ҳолга келиб қолиши, унумдорлигининг мутгасил пасайиши... Аниқроғи деҳқончилик инқирозига олиб келди.

Қайта қуриш шарофати билан тикланаётган ленинча иш юритишнинг илк самараси кўринмоқда. Бу — деҳқонларга ер бўлиб бериш, ерни деҳқонга қайтаришдир. Бу нарса жумҳуриятимизнинг барча районларида қаттиқ назорат остида олиб борилаётир. Токи, кўзда тутилган ер ўз эгасига етиб бориши, яшашга, деҳқончилик қилишга қулай бўлиши учун ҳеч ким ерсиз қолмаслиги, ҳақсизликнинг, ер учун пора олишнинг юз бермаслиги учун ҳам ана шу эътибор ва назорат жуда керак.

Деҳқонларга томорқа бериш юзасидан чиқарилган қарорга қадар районимиз қишлоқ одамлари қўлида 1.361 гектар ер бор эди. Унинг 873 гектарини ҳайдаладиган томорқалар, 293 гектарини мевазор ташкил қилган эди. Ёки ҳар бир оилага ўртача 0,09 гектар томорқа тўғри келарди. Бу кишилар фақат қишлоқда яшайдиган аҳоли эканлигини ўйлаб кўрсак, яшаш имконияти қандай бўлишини кўз олдингизга келтираверинг. Ғаллаорол районидаги ҳамма хўжаликларда вазият бир хил эмас, «Гулистон» ва «Коммунизм», Ленин номли совхозларда аҳоли ниҳоятда тиғиз жойлашган. Шу боисдан деҳқончилик учун қулай майдонларни томорқага тақсимлаш ўта қийинчилик келтириб чиқараётган эди. Хўжалик ери эса давлатники, уни кишиларга тақсимлашга журъат эта оладиган раҳбар кам топиларди. Лекин «Ғаллаорол», Карл Маркс номли ва Ғафур Ғулом номли совхозларда деҳқончилик фақат лалмикорликка асосланганлиги, суғориш учун сувнинг йўқлиги қишлоқ кишиларининг ерга қизиқишини туғдирмасди. Бу хўжаликларда истаганча ер олиш мумкин.

Ҳозир деҳқончилик қилишга қулай жойларда деҳқонлар ерни тўтиё билиб олишмоқда. Лекин лалмикор жойлардаги айрим кишилар томорқа олишга қизиқмаётир, айримлари эса ҳатто рад қилишмоқда. Лекин тушунтириш натижасида улар белгиланган миқдорда ерга эга бўлишмоқда. Чунончи лалмикор хўжаликларнинг аҳолисига сув, газ, ичимлик суви ва бошқа яшаш учун зарур бўлган қулайликлар яратилиши келгуси режаларда борлиги уқдирилмоқда. Ҳақиқатан ҳам район ижроия комитети қошида ташкил қилинган шахсий уй-жойлар ва кооператив уйлар қурилиши билан шуғулланадиган махсус бўлим ишлаб турибди. Ана шу бўлим юқоридаги ижтимоий ишлар билан шуғулланади. Сув келгунга қадар эса уй-жойларни янгилаш, сувсизликка бардошли мевали ва манзарали дарахтларни кўкартириш, шунингдек лалмикорликда етиштириш мумкин бўлган нўхат, мош, маҳсар, зиғир, кунжут, ғалла, беда ва қовун-тарвуз ўстириш мумкинлиги айтилмоқда. Бу каби экинларнинг ҳосили эса ҳозир камёблиги, қимматлиги маълум. Агар кўплаб етиштириладиган бўлса, тўкинликка қўшилган ҳисса бўларди. Ер ҳеч қачон зарар келтирмаган.

Ғаллаорол районида Қоровултепа сув омбори бор. Бу оби ҳаёт манбаи бошданоқ Ғаллаоролдаги кўплаб лалмикор майдонларни сув билан таъминлашни назарда тутиб қурилган. Лекин Жиззах даштларининг ўзлаштирилиши, бу ерларда пахта етиштирилиши ана шу бир ҳўплам сувни ҳам кўп кўрди. Қоровултепанинг бир томчи ҳам суви ғаллаоролликларнинг даласига оқмади. Бунинг оқибатида ёз чилласида қанчалаб гектар маккажўхори, беда, сабзавот сувсизликдан нобуд бўлади. Янгидан экилган ёш мевали дарахтлар қуриб қолмоқда. Бу эса хўжаликларга минглаб, миллионлаб сўм зарар келтираётир. Энг танг пайтларда эса шахсан район партия комитетининг биринчи котиби илтимоси билан арзимас сув ажратилади, холос. Очиғи, Ғаллаоролда пахта экилмаса ҳам, унинг касри миллионлаб сўмга тушмоқда. Пахтанинг жабрини тортиб келгандек бўлаётирлар. Бу ҳақда гапирилмоқда, лекин натижаси сезилмаётир. Менимча пахта майдони камаймас экан, Ғаллаорол учун қурилган сув омбори ўзиники бўлмайди.

Қишлоқ одамларига ер тақсимлаш шитоб билан олиб борилаётир ва бу иш яқин кунда ниҳоясига етказилади. Шундай қилиб, ҳозирча ҳар оилага тўғри келаётган ер майдони ўртача 0,18 гектарни ташкил қилмоқда. Ленин номли, «Коммунизм», «Гулистон» совхозларида эса оилаларга тақсимланаётган томорқа 15—16 сотихга, лалмикорликда 20 сотихга тўғри келмоқда. Шуниси яхшики, кишиларга деҳқончилик қилиш қулай, унумдор, суғориладиган майдонлар ажратилаётир.

Қишлоқларда 8.989 оила томорқа олишга муҳтож. Шундан 2 мингги эса уй қуриши ҳам керак. Уларга давлатдан ёрдам кўрсатиш (қарз бериши) учун 2 миллион сўм сўралди. Зотан, ўтган йилларда 474 минг сўм ажратилган эди. Бу эса табиийки, кўзланган мақсад учун камлик қилади. Бундан ташқари қурилишга зарур бўладиган материаллар таъминотида узилишлар бўлмоқда. Ғаллаорол районида қанча киши уй қуриши ҳисоблаб чиқилди, уларга зарур ҳамма материаллар турлари билан ҳисоблаб чиқилди ва алоқадор идораларга етказилди. Эндиликда уларнинг ана шу материалларни керагича етказиб беришларига жуда кўп нарса боғлиқ.

Ер бўлиб беришда яна бир муаммо ҳал қилинди. Томорқаси бугунги нормадан кам бўлса, бошқа жойдан қўшимча ер ажратилди. Бундан ташқари айрим кишиларда томорқа миқдори кўзлангандан ортиқ чиқди. Албатта уларнинг ортиқча ерини тортиб олиш инсофсизлик бўларди. Бу ортиқча ер майдони уларнинг вояга етиб келаётган болалари ҳисобига қолдирилди.

Ниҳоят ер яна деҳқонга қайтарилаётир. Узоқ йиллар ишлатилмай ётган газчўплар ишга тушди. Буларнинг барчаси келгусида, ҳатто шу йилнинг ёзги пишиқчилигидаёқ самара бериши аниқ. Чунки бозорни тўкин қиладиган фақат деҳқон.

М. ҲАКИМОВ,
Ғаллаорол райони «Меҳнат байроғи» газетаси ходими.

ҲОСИЛ МАЛҲАМИ

Минерал ва маҳаллий ўғитлардан тўғри, оқилона фойдаланиш — ҳосилдорликни оширишнинг асосий омилларидан бири. Фарғона вилоятининг Киров ноҳиясидаги «Москва» колхози миришкорлари буни яхши билишади.

Заминни картограмма асосида гўнгга тўйдириб борган деҳқон ҳеч қачон доғда қолмайди. Мазкур хўжаликда 1400 гектар майдон уч турга бўлинган. Ўтган йили 500 гектар ерга гектар ҳисобига 30-35 тоннадан нури солиниб, чигит экилганди. Бу яхши самара берди. Ҳар гектар пайкалдан 33 центнер ўрнига 35,8 центнердан пахта олинди. Бошқа экинлардан ҳам катта хирмон кўтарилди.

Беш йилликнинг якунловчи йилида гектарлар ҳосилдорлигини 40 центнерга етказиш иштиёқида кўкламга экишга пухта тайёргарлик кўраётган меҳнат аҳли айни кунларда ер дармондориси — маҳаллий ўғит ташиб чиқаришга алоҳида эътибор бермоқда. Бу юмушга 3 та зарбдор бригада, 12 та тележка жалб этилган. Ҳозиргача фермалар ва хонадонлардан 16700 тонна гўнг олинди.

А. УЗОҚОВ.

Қўрғонтепа районидаги «Савай» совхоз-техникумида чорвачилик билан бутун бир бўлим шуғулланади. Бу ерда озуқа экинлари учун қарийб 3 минг гектар майдон ажратилган. Совхозда жами 3.650 бош қорамол боқилмоқда. Озуқакорлар бригадаси етарли техника воситаларига эга, шунинг учун айни кунларда улар машина-механизмларни баҳорги дала ишларига тайёрлашга катта эътибор бермоқдалар.

СУРАТЛАРДА: 1. Моҳир комбайнчилар У. Исомиддинов ва С. Нурматов ўз машиналарини ўзлари таъмирдан чиқаришди. 2. Техника мавсумга шай.

В. МОЛГАЧЕВ олган суратлар.

ДАЛАЛАР УЙҒОҚ

Охунбобоев районидаги «Пахтакор» колхози деҳқонлари ўтган йили қўлга киритилган ютуқлар, йўл қўйилган камчиликларни сарҳисоб қилиб, бу йилги мўл ҳосилга мустаҳкам тамал яратиш чораларини кўрмоқдалар. Нафсиламбрини айтганда, бултур натижа ёмон бўлмади. 809 гектар ернинг ҳар гектаридан 24,5 центнердан, жами 1.972 тоннадан зиёд хирмон кўтарилди. Жорий йилда гектарлар ҳосилдорлигини 30 центнерга етказиш мўлжалланган. Шу ниятда меҳнат аҳли илиқ кунлардан унумли фойдаланиб, дала ишларини жадал бошлаб юбордилар. Айниқса, ариқ-зовурларни тартибга келтириш ишлари тезкорлик билан олиб борилмоқда. Эркинбой Бобоев, Ҳабибулло Мамажонов, Маматкарим Маматраҳимов каби колхозчилар барчага ўрнак бўлишаяпти. Уларнинг ҳар бири кунлик нормани 1,5—2 ҳисса ошириб бажармоқда.

Пайкалларга яхоб берилмоқда. Илғор сувчилар Неъматжон Тешабоев, Турсунбой Холбоев, Ҳамид Раҳимов ва Турсун Султонов ҳар бир картани оби ҳаётга қондиришга ҳаракат қилишмоқда.

Маҳаллий ўғит — ер дармондориси. Шу боис хўжаликда Маматкарим Мирзаев етакчилигида гўнг жамғарувчи кооператив тузилган. Коллектив ихтиёрига 3 та трактор, битта юклагич бириктирилган. Қисқа муддатда 8 минг тоннага яқин нури дала бошига чиқарилди.

Марказий устахонада техника воситаларини созлаш маромида бораяпти. Бош инженер Баротбой Дадабоевнинг айтишича, экиш-тикишда фойдаланиладиган барча машина-механизмлар аллақачон шайлаб қўйилган.

А. ТУХТАСИНОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

БОҒ ЯРАТГАННИНГ УМРИ БОҚИЙ

Январь ойининг бошидаги қаттиқ совуқ ва қалин қордан сўнг ҳафта-ўн кун ўтгач, ҳаво юмшаб, қуёш чарақлаб чиқди. Ердан нам кўтарилди. Адирларда яшил майсалар ниш урди. Гўё кўклам нафаси уфургандек бўлди. Деҳқон вақтни ғанимат билиб, далага отланди. Ариқ-зовурлар тозаланмоқда. Йўл четларидаги янтоқ ва буталар чопилаяпти. Айрим жойларда ниҳоллар экилаётир... Биз бу манзарани, Шеробод райони хўжаликларида кузатдик.

Усмон Юсупов номли совхозга қарашли далаларда азаматлар ниҳоллар ўтқазишаётир.

— Боғ барпо этаяпмиз, — деди бош ирригатор, директорлик вазифасини бажарувчи Қ. Дўлмонов. — Шу мақсадда 30 гектар ер ажратилган. 5 гектарига ўрик кўчати экилди, шунча ер узумзор бўлади. Қолган қисмига эса анор, нок, бодом каби мевали дарахт ниҳолларини ўтқазамиз.

Бу юмуш ҳашар йўли билан бажарилмоқда. Барча бўлимлардан ишчилар жалб этилган. Одамлар ўзгача ғайрат-иштиёқ билан меҳнат қилишмоқда. Механизатор Каромат Камолов жўяк очаяпти. Унинг Бекназар Жуманов, Чори Ўринов, Шайдулло Очилдиев сингари ҳамкасблари эса мослаштирилган идишларда пешма-пеш сув ташишмоқда. Биров чуқур ковласа, бошқаси кўчат ўтқазаяпти, яна кимдир челаклаб оби ҳаёт қуяётир.

— Совхозимиз ҳудудидан ўтган йўл тахминан 15 километрга чўзилган, — суҳбатга қўшилди катта агроном У. Маҳмудов. — Унинг икки томонига тут экмоқчимиз. Ҳозиргача 13 минг туп ниҳол ўтқазилди.

Хайрият, қайта қуриш шарофати туфайли ҳамма ҳушёр тортмоқда. Халқни фақат пахта билан тўйдириб бўлмаслигини тушуниб етаяпмиз. Бу борада юзага келган вазият ошкора ва ҳалол таҳлил этилаётир. Яқин ўтмишдаги қатор хатолардан тегишли хулосалар чиқарилмоқда. Уларни тузатиш чора-тадбирлари кўрилаяпти. Бу қувончли ҳол, албатта. Одамларнинг неча ўн йиллик орзу-умидлари рўёбга чиқмоқда. Пахта майдонларини бирмунча қисқартириш имкони туғилди.

Келинглар, ҳамюртлар, янги-янги боғ-роғлар барпо этайлик. Полиз ва сабзавот маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш ҳақида ўйлайлик. Токи дастурхонимиз тўкин-сочин бўлсин. Ахир, ўз томоғимизни ўзимиз ўйламасак, ким қайғуради? Умид қиламизки, бу хайрли ишдан ҳеч ким четда қолмайди.

Қ. ЖЎРАНАЗАРОВ.

ИЗЛАГАН ИМКОН ТОПАДИ

Ғиждувон ўрмон хўжалиги ходимлари бундан ўн йил муқаддам ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш шароитида ишлашга ўтишганди. Катта ютуқлар қўлга киритилди.

Бултур хўжаликда 3,5 миллион туп манзарали ва мевали дарахт кўчатлари етиштирилди. 65 гектар майдонда ўрмон барпо этилди. Қоровулбозор даҳасида эса 40 гектар ерда иҳота ниҳоллари ўтқазилди. Дарахтларни турли хил зараркунанда ва касалликлардан ҳимоя қилиш, уруғлик тайёрлаш, суғориш тармоқларини тозалаш борасида ҳам қатор ишлар амалга оширилди. Пландаги 172 минг сўм ўрнига қарийб 200 минг сўм даромад олинди.

Хўжалик ҳисоби меҳнат аҳлини изланишга, фойдаланилмаётган имкониятларни рўёбга чиқаришга ундамоқда. Шу тариқа қоракўлчилик ва асаларичилик соҳалари бўйича ёрдамчи хўжаликлар вужудга келди. Олинаётган даромаднинг анчагина қисми уларнинг ҳиссасига тўғри келмоқда. Ўтган йили давлатга 1300 килограмм жун, салкам 2 тонна асал топширилди. Асалари оиласи 120 тадан 180 тага етказилди. 100 гектарлик токзор, бодомзор, олмазордан ҳам дурустгина наф кўрилаяпти.

Яқинда ёрдамчи цехлар сони яна биттага кўпайди: супурги тайёрлаш йўлга қўйилди. Бултур 10 гектар ерда супурги етиштирилиб, янги цех учун мўл хом ашё тайёрланган эди. Бу ҳол арзон, харидоргир рўзғор буюми тайёрлашни тезлаштирди. Амрулла Ҳасанов, Зиёдулла Нуров сингари ишчилар қисқа муддатда 5000 донадан зиёд супурги ҳадя этдилар. Ана шу маҳсулотга бўлган талаб эса тобора ошмоқда.

Айни пайтда ўрмончилар Қизилтепа районидаги «Маликчўл» совхози қоракўлчилари учун саксовулзор барпо этишда жонбозлик кўрсатаяптилар.

Й. ИБРОҲИМОВ.

БУЗҒУНЧИЛИК БИЗГА ЯРАШМАЙДИ

Хўжалигимиз меҳнаткашлари мамлакатимизда бўлаётган воқеаларни диққат билан кузатиб бормоқдалар. Жамиятни инқилобий янгилаш, ижтимоий турмушнинг барча жабҳаларини қайта қуриш бошланганидан бери озмунча ўзгаришлар рўй бермади. Лекин баъзилар ошкоралик ва демократия шароитида ўз ғаразли мақсадларини амалга оширишга уринмоқдалар. Бундайларга қаттиқ зарба билан жавоб қайтармоқ, ҳар қандай қонунсизликни жазоламоқ лозим.

Азал-азалдан ёндош яшаб келган озарбайжон ва арман халқлари ўртасидаги можаролар ҳаммамизни беҳад хавотирлантирди. Тўқчилик, тинч-тотувлик даврида бундай талашишлар, беҳуда қон тўкишлар кимга керак? Ахир ҳар бир масалани маслаҳатлашиб, ҳамжиҳатлик, босиқлик билан ҳал этиш мумкин-ку. КПСС Марказий Комитетининг мамлакат меҳнаткашларига мурожаати, бундан олдинроқ эълон қилинган СССР Олий Советининг баёнотида бузғунчи кучлар қатъий огоҳлантирилгани оқилона иш бўлди.

Партия даъватномасида таъкидланганидек, мамлакатни ҳозирги мураккаб вазиятдан олиб чиқиш, уни иқтисодий ривожга соғлом фикр, қонунийлик, интизом ва демократия, ҳалол меҳнат билангина буриб юбориш мумкин. Бўлимимиз деҳқонлари жорий йилда 434 гектар майдонда пахта етиштиришни кўзлаяптилар. Айни кезларда дала ишлари қизғин бажарилмоқда. Бу борада Абдусодиқ Расулов, Асадулло Омонов, Ҳазрат Болтаев каби коммунистлар ғайрат кўрсатишаяпти. Менимча, ҳозирги шароитда қайта қуришни сўзда эмас, балки амалий иш билан ҳимоя қилиш, уни меҳнатдаги муваффақиятлар билан мустаҳкамлаш муҳимдир.

И. ТЎХТАМИШЕВ,
Ульянов районидаги «Ғалаба» совхози 4-бўлим цех партия ташкилотининг секретари.

САФСАТАБОЗГА ЎРИН ЙЎҚ

Ҳурматли редакция! Жамиятимиз сиёсат ва иқтисодиётда, ижтимоий ва маънавий турмушда янгиланиш ва покланиш йўлига кирганлиги мени қўлга қалам олишга даъват этди. Ҳаётимизда рўй бераётган воқеаларга одамлардаги бефарқлик ўрнини ижтимоий фаоллик, партия ва давлат ишлари самарасини оширишдан манфаатдорлик руҳи эгаллаётганлигидан ғоят хурсандман.

Табиийки, турли либосдаги сафсатабозлар бу жараёндан фойдаланиб қолишга уринишаётир. Мен бутун бир республика бошига туҳмат тошларини ёғдирган, «ўзбеклар иши» хусусидаги бўҳтонларни ёйган кимсаларни ана шундай ғаламислар деб ҳисоблайман. Худди шу боис КПСС Марказий Комитетининг мамлакат меҳнаткашларига мурожаатномасини зўр қониқиш билан кутиб олдим. Биз мавжуд қийинчиликлар ва нуқсонлардан ўз ғаразли мақсадларини кўзлаб фойдаланувчи шахслар йўлига пухта тўсиқ қўйишимиз шарт. Зеро, зўравонликка, масъулиятсизликка, тазйиқ ўтказишга даъватлар эмас, балки яратувчилик ишлари, унумли, ижодий меҳнатгина турмушимизни, келажагимизни яхшилайди, эртанги кунга ишончимизни мустаҳкамлайди. Ўйлайманки, СССР Олий Советининг сессиясида иштирок этаётган вакилларимиз жумҳуриятимиз муаммоларини дадил, асосли равишда ўртага қўйиб, иқтисодиёт ва ижтимоий-сиёсий ҳаётимизни барқарорлаштириш тадбирларини кўрадилар.

А. БОБОБЕКОВ,
Бахмал районидаги 16-мактаб ўқитувчиси.

МИТИНГЛАР ЎТКАЗИШ ЭМАС, ИШЛАШ КЕРАК!

Йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ва намойишларни ташкил этиш ва ўтказишни тартибга солиш тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг фармонини ўртоқларим билан ўқиб, мамнун бўлдик. Фармон ўз вақтида қабул қилинди. Бу фармон қайта қуриш ва демократиялаш жараёнидан фойдаланиб, одамларни саросимага солишга, уларда ваҳима уйғотишга, миллатчилик эҳтиросларини авж олдиришга уринаётган турли экстремистлар, жиноятчи унсурларнинг жиловини тортиб қўйишга қаратилгандир.

«Узбексельмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасида турли миллат вакиллари меҳнат қиладилар. Партия ташкилоти омма билан доимий алоқани йўлга қўйганлиги туфайли коллективда амалий ишчанлик вазияти вужудга келди. Шу йилнинг бошидан бери корхона янги кўрак чувиш машиналарини ишлаб чиқаришга киришди. Бу машиналар аввалгиларидан анча унумлидир. Айни пайтда тозаланган тола сифати кескин яхшиланмоқда. Бироқ коллектив ана шу машинани кўплаб ишлаб чиқаришда муайян қийинчиликларга дуч келмоқда. Турдош корхоналарнинг коллективлари баъзан панд бермоқдалар, ўзимизнинг муаммоларимиз ҳам анчагина. Шунинг учун бизнинг беҳуда гап сотишга вақтимиз йўқ. Ишлашимиз керак.

Кейинги вақтда тарқалаётган турли миш-мишлар ва уйдирмалар ишчиларни саросимага солмоқда. Эртанги кунга ишончсизлик уйғотмоқда. Натижада ишга келмаслик ҳоллари тез-тез учраб турибди. Бунга тоқат қилиб бўлмайди. Корхона коллективи бундай ҳолатларни кескин қоралайди.

Тошкент ва республика меҳнаткашларига мурожаат қилиб, митинглар ўтказиш билан овора бўлмай, балки амалий иш билан банд бўлайлик, қайта қуришга ўз ҳиссамизни қўшайлик, дейман.

В. РУТТО,
«Узбексельмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасининг асбобсоз слесари.

ПУХТА ҲОЗИРЛИК

Жарқўрғон пахта заводидан қўшни Қашқадарё области хўжаликларига ингичка толали 9871-И нав пахта уруғлигининг дастлабки туркуми жўнатилди. Наманган областидан ҳам ана шундай уруғлик етказиб беришга буюртма олинган. Сурхондарё область селекциячилари етиштирган Термиз-16 навига ҳам истеъмолчилар ўртасида талаб катта. У ўзидан олдинги Термиз-14 навидан жуда ҳосилдорлиги ва тез етилиши билан фарқ қилади: унинг ҳосили бошқа навларникидан деярли бир ҳафта олдин етилади.

ИНСОН—ПАРТИЯ СИЁСАТИНИНГ МАРКАЗИДА

Урганч район меҳнат аҳли КПСС Марказий Комитетининг ҳаракат дастури лойиҳасини манфаатдорлик ва дахлдорлик туйғуси билан муҳокама қилмоқда

З. ГУЛЛИЕВА.

Қ. НУНИЁЗОВ.

Ш. АБДУЛЛАЕВА.

Ж. ОТАЖОНОВ.

Р. БОЛТАЕВ.

ЖАМИЯТНИ ЯНГИЛАШ, СОЦИАЛИЗМ ИМКОНИЯТЛАРИНИ РУЁБГА ЧИҚАРИШ УЧУН ЙУЛ ОЧИЛДИ... АВЖ ОЛИБ КЕТГАН ҚАЙТА ҚУРИШ ДОИРАСИДА КУЛАМЛАРИ ВА ЯНГИЛИГИ ЖИҲАТИДАН МИСЛСИЗ, ТЕЗ УЗГАРИШЛАР БУЛМОҚДА. БУ ЭСА ДАВЛАТ ВА ЖАМОАТ МУАССАСАЛАРИ ОЛДИГА, БИНОБАРИН КПСС ОЛДИГА ҲАМ ЯНГИ-ЯНГИ ТАЛАБЛАРНИ ҚУЙМОҚДА. АСЛИДА БИЗ ҲОЗИР ШУНДАЙ БИР ПАЙТГА КЕЛДИККИ, БУ ПАЙТДА ПАРТИЯ ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ УЗИ ДАВОМИДА ЮЗ БЕРГАН УЗГАРИШЛАРНИ, СУНГГИ ВАҚТДА ВУЖУДГА КЕЛГАН МУАММОЛАРНИ ҲИСОБГА ОЛИБ, УЗ СИЁСАТИНИ ТУЛДИРИШИ ЛОЗИМ.

(КПСС Марказий Комитетининг 1990 йил февраль пленуми ҳужжатларидан).

ДАВР ТАЛАБИГА МОНАНД БЎЛСИН

Қадам НУНИЁЗОВ,
Ўзбекистон Компартияси Урганч район комитетининг иккинчи котиби

●

КПСС Марказий Комитети 1990 йил февраль пленумида партиядаги аҳвол ўта талабчанлик, синчковлик билан таҳлил қилинди. Пленумда маъқулланган ҳаракат дастури лойиҳасида ҳозирги замон партия сиёсатининг асосий йўналишлари лўнда ва чуқур тарзда баён этиб берилган. Тарихий ҳужжатнинг қимматли томони шундаки, кўпгина коммунистлар уни муҳокама қилиб, ўз қарашларини узил-кесил ойдинлаштиришмоқда.

Ҳозирги шароитда партия ходими бўлиб ишлаш осон мас. Вазият—жиддий. Биз истаймизми-йўқми, лекин партияда мунозара аллақачондан бери давом этаётир. Турли нуқтаи назарлар айтилаётир. Коммунистларнинг аксарияти партия органларини, аппаратни жиддий танқид қилаётган бўлсалар-да, уни тугатишни эмас, балки вазиятни яхшилик томон ўзгартириш фикрини айтишмоқда. Қайта қуриш — зарурат, ундан бошқа йўл йўқ. Лекин бунёдкорлик режаларини амалга оширишда катта янглишишлар, хатоларга йўл қўйилди, деган фикрга қўшиламан. Ҳозир район партия ташкилоти соғлом кучларни бирлаштириб ишлаб чиқариш, ижтимоий соҳа муаммоларини ҳал этишга ҳаракат қилмоқда. Ҳар бир коллективдаги маънавий-психологик муҳит, одамларнинг орзу интилишлари, юзага келаётган ташаббуслар ўрганиб борилмоқда.

Сўнгги йилларда қайта қуришни амалда ёқлаётган раҳбар кадрлар етишиб чиқди. Отажон Чўпонов уларнинг бири. Райком тажрибали агрономни қолоқлар сафига тушиб қолган Чапаев номли колхоз правлениеси раислигига тавсия этди. Омма таклифни қўллаб-қувватлади. О. Чўпонов биринчи кунданоқ инсон омилига эътиборни кучайтирди. Бошланғич партия ташкилоти нуфузини, коммунистлар раҳнамолигини оширди. Иш ўрнига ваъзхонлик, танқидбозлик билан шуғулланаётган кимсаларга нисбатан муросасиз курашди. Халқ депутатлари билан биргаликда барча йўлларга асфальт ётқизди. Иккита мактаб, иккита боғча қурилди. Хонадонлар зангори оловдан баҳраманд бўлишмоқда.

Правление раиси чорвага ҳам пахтадек эътибор берди. Озуқа базасини мустаҳкамлади. Натижада колхозда ўтган йили давлатга пахта, сут, гўшт ва бошқа неъматлар топшириш юзасидан белгиланган план зиёдаси билан адо этилди. Афсуски, ҳамма ҳам лозим даражада қатъиятлик кўрсатолмаяпти. Калинин номли, «Пахтакор» колхозларининг, 446-кўчма механизациялашган колонна раҳбарлари ва мутахассислари қийинчиликларни дадил бартараф этиша олишмаяпти.

Райком КПСС аъзоларига нисбатан талабчанликни кучайтирган. Ўтган йили бошланғич ташкилот билан алоқасини узган олти партия аъзоси КПСС сафидан чиқарилди. Урганч районида озиқ-овқат программасининг муваффақиятли бажарилишига арзигулик ҳисса қўшиш учун яхши тадбирлар амалга оширилмоқда. 1989 йилда деярли барча соҳада кўзланган марра эгалланди. Хўжаликлар экономикаси мустаҳкамланди. Аммо баъзи ғаламислар бошланган яхши ишга путур етказиш, миш-мишлар тарқатишга зўр беришаяпти. Улар ўзларини омма жонкуяри сифатида кўрсатишмоқда. Райком қайта қуриш душманларига қақшатқич зарба бермоқда. Давр имиллашни ёқтирмайди. Ҳар биримиз зўр ҳушёрлик, фидойилик, жонбозлик кўрсатишимиз керак. Шундагина қайта қуриш ғалаба қозониши мумкин!

ҲОЛВА ДЕГАН БИЛАН ОҒИЗ ЧУЧИМАС

Шарифа АБДУЛЛАЕВА,
Киров номли мактаб ўқитувчиси, цех партия ташкилотининг секретари

●

КПСС Марказий Комитетининг ҳаракат дастури лойиҳасида таълим, маориф ва маданиятнинг барча соҳаларини ривожлантириш, ана шу мақсадга маблағ сарфлашни кўпайтириш, ўқитувчиларнинг обрўсини оширишга алоҳида эътибор берилиши таъкидланган. Яширмайман, режалар қанчалик улуғвор бўлмасин уларни тўласинча рўёбга чиқишига баъзи ҳамкасбларим ишонишмаяпти. Сабаби аниқ. Қайта қуриш нафаси эса бошлаган 1985 йил апрель пленумидан буён қанчадан-қанча тарихий ҳужжатлар қабул қилинди. Аммо улар ижроси кам.

Рус тили ўқитувчисиман. Касбимни севаман. Ўқувчиларга пухта билим, яхши тарбия бериш учун астойдил ҳаракат қилаяпмиз. Шароитимизни билсангиз эди. Қачонлардир ҳашар йўли билан қурилган мактаб биноси харобага айланган. Синфхоналар, ўқув қуроллари етишмайди. Спорт зали, ўқитувчилар хонаси йўқ. Тўгараклар ишламайди. Баъзида дарсларни ўтхонада ўтказишга мажбур бўлаяпмиз. Область газетасига ёзган мақоламда бутун дарду ҳасратимизни тўкиб солдим. Шунда ҳам мактабнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашга эътибор қаратилмади. Мутасадди раҳбарларга учрасак: «Кутинглар» дейишади. Ахир қанча кутиш мумкин? Сабр-тоқатнинг ҳам чегараси бор. Халқ маорифидан маблағни аяётганлар наҳотки катта хатога йўл қўяётганликларини сезишмаса?!

Ўқувчиларга меҳнат тарбияси бериш ҳам кўнгилдагидек эмас. Район бўйича саккизта мактабда устахоналар йўқ. Шаҳардан колхозимизга махсус автобус қатнамайди. Баъзи ўқитувчилар минг азоб билан дарсга етиб келадилар. Шароитнинг ноболлиги, моддий манфаатдорлик таъминланмаётганлиги сабабли эркак ўқитувчилар қўшни мактабларга ёки бошқа соҳаларга ўтиб кетдилар. Бу таълим-тарбия ишининг сусайишига олиб келди.

Қишлоқ кишиларига қўшимча томорқа ажратилаётганлиги муҳим сиёсий воқеадир. Афсуски биз, педагоглар ана шу масалада ҳам тўсиқларга дуч келаяпмиз. Раҳбарларнинг таъкидлашларича, ер олиш учун бригада кенгашига ариза беришимиз лозим. Колхозчилардан ортса илтимосимиз қондирилади. Қизиқ, қонуний ҳақимизни ундириш учун наҳотки турғунлик йилларидаги каби асаббузарлик қилиб, талашиб-тортишиб юрсак...

Коммунист деган ном ёки раҳбарнинг лавозими ҳеч қандай имтиёз бермайди. Ҳаракат дастури лойиҳасида таъкидланганидек, хизмат мавқеини суиистеъмол қилишни таг-томири билан тугатиш лозим.

Цех партия ташкилотининг секретари сифатида мени бир нарса ўйлантириб келади. Табиийки, пенсионерлар партия ишида фаол иштирок этолмайдилар. Баъзида саломатликлари кўтармаганлиги туфайли йиғилишларда қатнашишмайди. Шуларни ҳисобга олиб КПСС Уставига: «КПСС Устави талабларини тўла бажариш имкониятини йўқотган партия аъзолари шахсий аризаларига кўра КПСС-нинг фахрий аъзолигига ўтказилсин, уларнинг баҳоли қудрат ҳаракат қилишларига имконият яратилсин» деган сатрларни киритишни таклиф этаман.

ҚАЙТА ҚУРИШ ТАҚДИРИ ҲАР БИРИМИЗГА БОҒЛИҚ

Раҳим БОЛТАЕВ,
Охунбобоев номли колхоз правлениеси раиси, Хоразм область партия комитети аъзоси

●

Хўжалигимиз меҳнат аҳли КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳасини манфаатдорлик билан ўқиб ўрганмоқдалар. Баҳс-мунозараларда қимматли таклифлар ўртага ташланаяпти. 4-бригада шийпонида ўтказилган йиғилишда мен ҳам ўзимни тўлқинлантираётган муаммоларни ўртага ташладим. Кўпгина коммунистларнинг Марказий Комитет ҳаракат дастури лойиҳасига партиянинг бирлиги тўғрисидаги қоидани муқим ёзиб қўйиш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлайман. Партия сафларининг ғоявий ва ташкилий мустаҳкамлиги, КПССнинг жамоат ташкилотлари, меҳнаткашларнинг, ёшларнинг ҳаракатлари, тузилмалари билан алоқасини кучайтириш жуда муҳим. Буларнинг ҳаммаси демократик асосда бўлиши керак. Ғайрисоциалистик, миллатчилик ташкилотларида қатнашувчи киши КПСС сафида қолиши мумкин эмас. Агар ҳамма бир ёқадан бош чиқариб, қайта қуриш йўлини қўллаб-қувватласа албатта муваффақиятга эришилади. Баъзи коллективларда планлар бажарилмаётганлиги, ички имконият ишга солинмаётганлигининг сабаби ваъзхонликка, танқидбозликка берилиб кетилганлигидир.

Сўнгги тўрт йил колхозимиз учун юксалиш даври бўлди. Барча тармоқ бирдек ривожланди. Коммунистлар ишнинг жиловини қўлларига олдилар. Барча садоқатини амалий ишда кўрсатди. Лоқайдлар, бузғунчиларга нисбатан муросасиз курашдик. 8-бригада бошлиғи, коммунист К. Худойберганов фаолиятига маслакдошлари муносиб баҳо бердилар. Унинг ўрнига моҳир ташкилотчи Ш. Маҳмудов саркор этиб тайинланди. КПСС аъзоларининг таклифи билан ташландиқ ётган массивлар ўзлаштирилиб, янги бригадаларга бўлиб берилди. Ҳашар йўли билан паррандачилик фабрикасидан, хонадонлардан маҳаллий ўғит ташиб келтирилди. Биринчи йилиёқ пахта билан бирга сабзавот, маккажўхори ва бошқа экинлар экилди. Цех партия ташкилотлари ҳар бир тадбирни омма ғайратини ошириш, хайрли ташаббусларни кенг оммалаштириш, пудратни жорий этишга қаратдилар. Тарғиботчилар, колхознинг «Шодлик» ансамбли иштирокчилари ишнинг муваффақиятини идеологик жиҳатдан таъминладилар. Натижа ёмон бўлмади. Ўтган йили давлатга 3670 тонна оқ олтин топширилди. Ҳосилдорлик белгиланганидан 4 центнер ошди. Сабзавот, полиз, мева, узум, гўшт, сут, пилла ва бошқа неъматлар етиштириш юзасидан белгиланган марралар эгалланди.

Демак ҳамжиҳатликда, тадбиркорликда, ташаббускорликда гап кўп. Баъзилар Марказий Комитет ҳаракат дастури лойиҳасидаги бунёдкорлик режалари рўёбга чиқадими, ёки орзу бўлиб қоладими, деб сўраб қолишади. Жавоби тайин: қайта қуриш тақдири ҳар биримизнинг кундалик амалий фаолиятимизга, садоқатимизга, ташкилотчилигимизга боғлиқ. Майда гап-сўзларга барҳам бериб, меҳр-оқибатни кучайтирайлик.

8-бригада шийпонидаги суҳбатда механизатор айтган фикр кўпчиликка маъқул бўлди. У КПСС Марказий Комитетининг 1990 йил февраль пленумида илгари сурилган фикрларни давом эттириб шундай деди:

— Бошланғич ташкилот — партиянинг негизи, у съездлар ва Марказий Комитет пленумлари қарорларини амалга оширишнинг бевосита ташкилотчиси деймиз. Лекин эълон қилинган расмий маълумотлардан кўриниб турибдики, Марказий Комитет таркибида фақат битта партком секретари бор. Марказий Комитет қуйи партия бўғинларининг ҳаёти ва ташвишидан ажралиб қолганлигининг сабабларидан бири балки шудир. Съездолди бўлажак мунозараларда бу каби камчиликларни бартараф этишга қаратилган таклифлар албатта инобатга олиниши керак.

ТАНҚИДБОЗЛИК НОН БЕРМАС

Зулфия ГУЛЛИЕВА,
Карл Маркс номли колхоз сигирсоғари

●

Бир нарса кўнгилни хижил қилади: ҳамкасбларим соҳибкорлар билан энг долзарб масалалар хусусида фикрлашсам кимлардир қўл силтайди. Бундайларни ишонтириш, мақсад сари сафарбар этиш мушкул. Кишилар тушкун кайфиятга берилаётганликларининг сабабларини аниқлашга ҳаракат қиламан. Яқинда бўлиб ўтган партия йиғилишида тўғри таъкидланди, одамлар ишончи кўп маротаба оқланмади. Партия ва давлатимиз ҳаётни ўзгартириш учун қатъий ҳаракат қилмоғи лозим.

Ўн саккиз йилдан буён чорвадорлик касбини ардоқлаб келаяпман. Ҳаётингдан хурсандмисан, деган саволга жавоб беришга қийналаман. Газеталарда, радио ва телевидениеда пахтакор меҳнатининг оғирлиги ҳақида кўп гапиришади. Фақат қишли-қировли кунлардагина чорвадорни эслаб қолишади. Ҳар куни юлдузлар сўнмасдан фермага бориш, йигирма-йигирма беш сигир соғиш ва бошқа жараёнлар тинкани қуритади. Ойлик маошимиз ўрта ҳисобда 100—150 сўмни ташкил этади. Ажабланманг, колхоз бир центнер сут соғиб олганимиз учун 2 сўм 70 тийин иш ҳақи тўлайди.

Қишлоқда ҳаёт оғир. Ўн йиллар мобайнида медицина, маданий-маиший соҳада ўзгаришлар сезилмаяпти. Аёлларнинг камқонлик касалига чалиниши, болалар ўлими камаймаётир. Қишлоқда яшаймиз-у сабзавотга зормиз. Ерлар ўта шўрланган, чекка участкаларда ичимлик сув муаммо. Уч колхозга битта автобус қатнайди. Ёғин-сочинли кунларда бекатда соатлаб сарғайиб турамиз. Шунда ҳам ҳеч ким нолиётгани йўқ. Сабр-қаноат билан эртанги кунга кўз тикмоқдамиз.

КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳасида хотин-қизларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилашга доир катта тадбирларни амалга ошириш, жумладан уларга қисқартирилган иш куни, ўзларига қулай график асосида ишлаш ҳуқуқини бериш, ҳомиладорлик отпускаси даврини ва болага қараш учун бериладиган отпускани, кўп болали ҳамда ёлғиз оналарга корхоналар ҳисобидан ҳақ тўланадиган отпуска даврини кўпайтириш каби имтиёзлар ўрин олган. Фермамиз ходимлари бунга эришишнинг бирдан-бир йўли фидойи меҳнат эканлигини яхши тушинишаяпти. Назира Ҳасанова, Муҳаббат Машарипова, Қувоной Собирова, Розия Каримова каби зарбдорлар мусобақага қизғин тус беришаяпти. Улар қарамоғларидаги ҳар сигирдан кунига 10—12 килограммдан сут соғиб олишаяпти. Мақсад ана шу кўрсаткични йилига 3.300 килограммга етказиш.

Ўтган йили давлатга гўшт, сут топшириш плани ортиғи билан бажарилди. Ўзим ҳам ички имкониятдан унумли фойдаланаяпман. Олти нафар шогирд тайёрладим. 1989 йилда ҳар сигирдан 3.150 килограммдан сут соғиб олдим. Январь ва февраль ойларида ҳам сифат ва самарадорлик таъминланди.

Биз — чорвадорлар амалий иш, қайта қуришнинг аниқ юмушлари билан шуғулланишни, унинг натижалари ҳар бир оилада тезроқ сезилишига эришишни жуда-жуда хоҳлаймиз. Кўпчилик ишончи комил. Чунки партия ўзини ўзи қайта қурмоқда, ўзига янги куч бахш этмоқда, съездига демократия ва бунёдкорлик дастури билан бормоқда. Халқ мамлакатни идора қилувчи партияга ўтмиш учунгина эмас, иқтисодиётдаги ва молиявий соҳадаги танглик ҳолатлари, ошкора тус олган меҳнатсиз даромадлар, деярли жазосиз қолаётган жиноятчилик, аксарият ерларда интизом пасайиб кетганлиги учун қатъий ҳисоб бериш талабини қўймоқда.

ҚУЙИ БЎҒИН НУФУЗИ

Жуманазар ОТАЖОНОВ,
Наримонов номли колхоз партия комитетининг секретари

●

Партия ўзини тубдан қайта қурмасдан пешқадамликни сақлаб qололмайди, ўзи бошлаган ишни мана шу кескин бурилиш даврида давом эттиролмайди. Эски услуб оқибатида партия ички турмушида бошланғич ташкилотлар билан раҳбар органлар ўртасидаги муносабатлар бузилди. Юзага келган вазият, вазифалар кўламининг кенглиги партиянинг жамиятдаги мавқеини ўзгартириш зарурлиги ҳақидаги масалани жиддий қилиб қўйди. КПСС Марказий Комитетининг ҳаракат дастури лойиҳасида бу ҳақда очиқ-ойдин гапирилганлиги жуда муҳим. Қайта қуришнинг боришидан кўпчилик қаноат ҳосил қилмаяпти. Бунинг сабаб ва муаммолари қуйидагилар. Бошланғич ташкилотлар нуфузини ошириш, улар билан алоқани мустаҳкамлаш оғиздагина амалга оширилаяпти. Яқинда райком аппарати ходимларининг ойлик маошлари оширилди. Партком секретарлари эса яна четлаб ўтилди. Область, район раҳбарлари кўпинча долзарб масалаларни хўжалик раҳбарлари билан ҳал қиладилар. Одамлар яхши-ёмон кунларда правление раиси ёки совхоз директорига мурожаат этадилар. Негаки, партия ташкилоти ҳисобида маблағ йўқ. Баъзида бутун умрини партия, халқ ишига бағишлаган табаррук инсонни сўнгги йўлга кузатиш тадбирларини белгилашда кимларнингдир олдида сарғайишга тўғри келади. Буларнинг ҳаммаси пировард натижада партиянинг обрўсини туширмоқда. Шу боисдан аъзолик бадалларининг маълум фоизи бошлангич ташкилотлар ҳисобида қолишини шарт қилиб қўйиш керак.

Пудрат шарофати туфайли иқтисодий манфаатдорлик таъминланаяпти. Масалан, бир механизатор йилига 6—7 минг сўм даромад қилмоқда. Аъзолик бадаллари олинаётганда умумий даромад унинг оиласи жон бошига бўлиниши керак. Баъзи ерларда муҳим ишда жиддий камчиликларга йўл қўйилаётганлиги одамлар ўртасида норозиликни кучайтирмоқда,

Ҳар қандай режани амалга ошириш учун аввало мустаҳкам интизом, уюшқоқлик зарур. Бузғунчи кучлар ҳаддан ошишди. Улар жамиятга тартибсизлик ва хонавайронлик хавфини солмоқдалар. СССР Олий Совети сессиясида депутатлар партия мураккаб шароитда лозим даражада қатъият кўрсатмаётганлигини ҳақли равишда танқид қилмоқдалар. Партия билетидан воз кечаётган, муқаддас ҳужжатни ёқишга журъат этаётган кишилар ҳақида ўйласам ўзимни қўярга жой тополмай қоламан. Қайта қуриш тақдири ҳал бўлаётган энг қийин дамда бундай хатти-ҳаракат сотқинлик билан баб-баробардир.

Колхоз партия комитети атрофига 180 КПСС аъзоси уюшган. Аксарияти шу кун масъулиятини чуқур ҳис қилишаяпти. Тадбиркорлик, ташаббускорлик, КПСС аъзоларининг раҳнамолиги туфайли ўтган йили ҳар гектар ердан пландагидан кўп — 29 центнердан оқ олтин йиғиштириб олдик. Давлатга 4.393 тонна сифатли хом ашё сотилди. Ана шу давр ичида 1988 йилга нисбатан истеъмолчиларга 110 тонна кўп гўшт етказиб берилди. Мева, сабзавот, узум ва бошқа неъматлар етиштиришда ҳам қувончли натижаларга эришдик. Хўжалик биринчи маротаба 5 миллион сўм атрофида даромад қилди.

Давра суҳбатини ёзиб олувчи: М. ҚАЮМОВ, «Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

БИРЛАШИШДАН МАҚСАД НИМА?

Ильичевскда Андижон область матлубот жамиятининг янги бўлинмаси ташкил қилинди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлаш, қайта ишлаш ва сотиш билан шуғулланадиган бу бирлашма хўжалик ҳисоби усулида ишловчи мустақил ташкилотдир. Унинг таркибига тайёрлов идораси, бўрдоқичилик базаси, боғлар, пахта титиш цехи, магазинлар кирди.

Ҳозир бу ерда шахсий томорқа эгалари билан улардан сабзавот ва мевалар, узум, асал сотиб олиш тўғрисида шартномалар тузишга киришилди. Чет эллик шерикларни излаш ҳам давом этмоқда. Ҳозирча пахта титиш цехининг маҳсулоти юборилаётган Венгриядагина бирлашманинг ана шундай мижозлари бор. Лекин бошқа мамлакатлардагилар ҳам область кооператорлари билан ҳозирнинг ўзидаёқ ҳамкорлик қилишга тайёр.

Лекин ҳар қалай бирлашманинг асосий мақсади —ўз юртдошларини моллар билан таъминлашдан иборатдир. Шу йилнинг ўзидаёқ бу ерда консерва ва тикувчилик цехи, кейинроқ эса колбаса тайёрлаш цехи ишга туширилиши керак. Шундай қилинса шаҳар ва яқин атрофдаги қишлоқларнинг кўпгина аҳолиси ҳам иш жойига эга бўлади. Бу ерда 300 га яқин одамни иш билан таъминлаш режалаштирилаяпти.

ПАХТА ЎРНИГА МАРЖУМАК

Карл Маркс номли совхозда пахта майдонларининг бир қисмига маржумак экила бошланди. Бу ерлик механизаторлар 200 гектар майдонга ана шу экинни экдилар. Бундан буён совхоз маржумакнинг энг сара уруғлигини етиштиришга ихтисослашади. Бу ернинг шароитида ундан йилига икки марта ҳосил олиш мумкин.

Қашқадарёнинг Шаҳрисабз районидаги чоғроқ участкаларда маржумак илгари ҳам етиштирилган эди. Энди у областнинг жанубий районларида ҳам экила бошланади. Келажакда бу экин етиштириладиган майдонлар янада кенгаяди.

(ЎзТАГ).

Қишлоқ кишисининг ўйлари

ДИЛДА НЕ ГАПИНГИЗ БОР?

Янги йил арафасида Андижон районидаги Карл Маркс номли совхоз директорлигига демократик йўл билан сайлов ўтказиш жараёни авж олди. Ишчи-хизматчилар бирданига уч номзодни тавсия этишди. Номзодлар ҳаракат дастурларини бутун коллектив олдида баён қилиб беришди. Учаласи ҳам шу совхоз ҳудудида туғилиб ўсган, шу жойда меҳнат қилишади, улар олий маълумотли қишлоқ хўжалиги мутахассислари. Дастлабки сайловда номзодлардан биронтаси ҳам эллик фоиздан юқори овоз ололмади. Энг кўп овозга эга бўлган номзод такрорий сайловга қўйилди. Бу баҳс совхоз партия комитаси котиби Абдували Боласозов фойдасига ҳал бўлиб, у хўжалик директори этиб сайланди.

Абдували — ўттиз олти ёшда. У янги йилни райондаги энг катта хўжалик етакчиси сифатида бошлади. Айни кунларда унинг хаёлида нималар кечаяпти! Ниятлари қандай! Совхоз ишчи-хизматчиларига келгусида нималар беришга қурби етади! Ҳар ҳолда бу ёшдагиларнинг орзу ва мақсадлари беқиёс бўлади. Шу боис ундан бир неча саволларга жавоб олишга қизиқдик.

— Абдувалижон, директорлик масъулиятини қандай ҳис этаяпсиз! Бир жойда «гуриллаётган машина»ни юргизиб юборишга умидвормисиз!

— Чигалликлар жуда кўп. Муаммоларнинг бир учини топсак, иккинчи учи ғойиб бўлади. Агар уларни кўз олдингизга келтирсангиз, бошингиз зирқираб кетиши табиий. Абжағи чиққан ерни ҳақиқий ҳосил берадиган экинзорга айлантириш, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари харид нархини ошириш, қишлоқнинг ижтимоий қиёфасини ўзгартириш, аҳолини тўла иш билан таъминлаш ва уй-жойга бўлган талабларини қондириш, экономикани оёққа турғазиш... Эҳ-ҳе, буларнинг саноғига етолмайсиз. Қайта қуришнинг ҳал қилувчи иккинчи босқичига кирдик, дейиш билан бу масалаларни ҳал қилиб бўлмас экан-да. Қишлоқ хўжалигида мураккаблик аввалгича қолмоқда. «Устоз кўрмаган шогирд ҳар мақомга йўрғалар» қабилида иш юритаётганга ўхшаймиз. Юқоридан бир гап айтилса, ёки бошқа шароитдаги бир ташаббус маъқулланса тамом, қарсак билан кутиб олиб, эртасигаёқ ишлаб чиқаришга тадбиқ этаверамиз. Ҳай барака топгур, бу бошқа кишининг дўпписи, бошингнинг учида қолаяпти, кийсанг масхара бўласан, дейдиган азамат йўқ. Ура-ура, ол, ҳа-ол, ҳа-ол бошланиб кетади. Оқибати ўйланмайди. Ҳозирги даврда нима айб бўлса, турғунлик даврига юклаб, жон қутқазиш одат тусига кириб қолди. Ҳамон турғунлик йилларини сўкиш билан оворамиз. «Турғунлик даврида чигит ундоқ экилгани учун тўлиқ униб чиқмас эди. Ҳозир бундоқ экаяпмиз». Шу билан тирикчилик бўладими, ишда унум кўринадими? Чигит баҳор келиб, тупроқ етилиб, ҳарорат етарли бўлганда экилади, вассалом.

Ижара дейилдими, тамом. Ҳамма ижара усулининг фойдаси ҳақида гапира бошлади. Ер эгасини топди, деҳқонга эркинлик берилди, пахтакорнинг пешонасига офтоб тегди қабилидаги гаплар энсани қотиради. Бу билан ижара усулини ёмонламоқчи эмасман. Лекин пахтачиликда унинг истиқболини кўрмаяпман. Бошқа соҳаларда ижара қулайликлар яратиши шубҳасиз. Лекин пахтачиликда-чи? Хўжалигимизда, қолаверса бутун областимизда ер оз, аҳоли кўп. Ҳар кишига 2—3 гектардан ер берсак, ишга яроқлиларнинг, борингки, ўндан бир қисмини таъминлаган бўламиз. Бошқалар нима қилади? Шунинг учун ўттиз сотих, ярим гектар, бир гектардан тақсимлашга мажбурмиз. Шундай қилган тақдиримизда ҳам аҳолининг ярмидан кўпига етмайди.

— Ярим гектар, бир гектар ерга пахта экиб, ундан келган даромад билан рўзғор тебратиб бўлмайди. Пахтанинг харид нархи юқорироқ бўлганда бошқа гап эди. Бунинг устига қишлоқ болалари меҳнатга аввалгидан ҳам кўпроқ даражада маҳкум этилаяпти.

— Гапингиз — ҳақиқат. Бир гектарда ғўза ўстирган деҳқон йил охирига бориб, нари борса 500—600 сўм даромад қилаяпти. Оиласида эса бир этак бола. Шу бир гектар ерга сабзавот экилганида бошқа гап эди. Деҳқон нимани хоҳласа шуни эколмайди. Пахта экиши шарт. Пахтанинг харид нархи ошмас экан, ижаранинг минг хил усули қўлланилганда ҳам вазият ўзгармайди. Болаларнинг меҳнатга янада қаттиқ маҳкум этилганига ачинаман. Ўқишга қизиқадиган бола илгарилари ўқитувчисига, бригадирга чап бериб кетиши мумкин эди. Энди эса ота-онасини алдай олмайди. Шунинг учун далага чиқишга мажбур. Бу ўринда ота-оналарни ҳам айблаш қийин. Ҳосил дурустроқ бўлса, бола-чақам яхшироқ яшармикин, деган фикрда-да. Экиладиган еримиз кўп бўлганида бошқача эди. Қани энди деҳқонларга ўн-ўн беш гектардан ер бериб, фалонча пахта берасиз, қолган ерга ўзингиз истаган экинни экинг, десак. Бизда бунақа шароит йўқ.

— Баъзи жойларда ижара асосида ишлаётганлар катта даромад олишаяптику.

— Бошқа экинлар ҳисобига олишаётгандир. Лекин фақат пахтага тикилиш билан катта даромад олиш қийин. Бунинг устига матбуот ҳам чуқур таҳлил қилмаяпти. Баъзи ҳолатларни билиб-билмай шарафлаб юбораяпсизлар. Мен сизга шундай далилни келтиришим мумкин. Совхозимизда 5 гектар ерда пахта ўстириб, 4—5 минг сўм даромад қилганлар бор. Фалончи ижарачи йил охирида нақд 5000 сўм ҳақ олди, десам шундай ёзаверасиз. Ўша ижарачининг ойлик маоши 400—450 сўмга тўғри келибди, деб ёзасиз. Бухгалтериядаги ҳисоб-китоблар ҳам шундай. Ишонмай иложингиз йўқ. Мана, ижаранинг хосияти, дейсиз. Энди ўша ижарачи оиласига чуқурроқ назар ташланг. Агар унинг оиласида беш киши бўлса ҳаммаси пахта билан банд бўлган. Демак, юқоридаги катта даромадни тақсимласангиз ойлик маош 83 сўмга тўғри келади. Агар саккиз жон бўлса 52 сўмданга, ўн киши бўлса 42,5 сўмга тўғри келади. Вазият мана шунақа. Сизлар эса фалончи ижарачининг ойлик даромади кўп деб табриклайверасизлар.

— Демак, пахтачиликдаги ижара ўзини оқлай олмаяпти демоқчисиз!

— Аксарият ҳолларда шундай. Уни бўяб-бежаб кўрсатишга, ижара қўл келди, деб ҳайқиравершига ҳожат йўқ. Ҳосилдорлик ҳам, ернинг унумдорлиги ҳам, деҳқон даромади ҳам ўша-ўша.

— Ижара усулида ишлаш учун ер кўп бўлиши керак. Кўп ер беришнинг эса имкони йўқ. Бу танқислик уй-жой қуриш учун ажратилаётган ернинг камлигида ҳам кўринмоқда. Кўпчилик хўжаликларда уй-жой учун 6 сотихдан ер ажратиб берилмоқда. Томорқа учун эса ҳар кимнинг ўз бригадасидан ер беришмоқда. Ҳамоники ер берилар экан, уй-жой учун ҳам, томорқа учун ҳам бир жойдан ер беришнинг имкони йўқми! Бундай усул деҳқон ишини ихчамлаштирмайди, балки мураккаблаштиради.

— Областимиз шароитида шундай хулосага келинган экан. Биз ҳам шу тартибга амал қилаяпмиз. 1989 йилда 1039 кишига уй қуриш учун ер берилди. Бу йил эса 600 кишига томорқа учун ер берилади. Сиз айтган фикр тўғри. Уй қуриш учун 6 сотихдан ер бераяпмиз. Ишлаётган бригадасидан эса 14 сотихдан томорқа учун ер ажратаяпмиз. Бу анча қийинчилик туғдиради, албатта. Деҳқон эрталаб вақтлироқ туриб ва кечқурун ишдан кейин шахсий томорқасига қарай олади. Уйи бир жойда, томорқаси бошқа жойда бўлгандан кейин қийналади, ортиқча вақт сарфлашга тўғри келади. Бундай усул бизга ҳам маъқул эмас. Начора, бизда умумий тартиб-қоида мавжуд. Шунга бўйсунишга мажбурмиз.

— Ўтган йилни планда белгиланган 504 минг сўм ўрнига 218 минг сўм соф фойда билан якунлабсизлар. Демак, соф фойда олиш плани эллик фоизга ҳам етмабди. Совхоз ишчи-хизматчилари қанақа даромад олиши ҳам кўриниб турибди. Уй қуриши учун эса ер ажратилган. Қурилишлар ҳам бошланди ҳисоб. Мана шу соҳадаги нуқтаи назарингиз қандай!

— Аҳволни кўриб турибсиз. Бунинг устига совхознинг узоқ ва яқин муддатларга белгиланган 9 миллион 200 минг сўм қарзи бор. Деҳқонларнинг аҳволи маълум. Имкони борича қурилиш материалларидан ёрдамлашиш режаларини ишлаб чиқдик. Шу билангина масала ҳал бўлганда эди иш осон кўчади. Уй-жой қуриш учун қарз кенг миқёсда берилади, деган гап газеталарда ёзилаяпти, холос. Ҳаётда эса тамоман бошқача. Бу йўлдаги сарсон-саргардонликларни айтмай қўяқолайлик.

Қурилаётган уйлар эса деҳқоннинг имкониятига, маблағига яраша. Ўша эски тартибдаги уйлар. Канализация, сув йўллари, иситиш тармоғи ҳеч кимнинг хаёлида йўқ. Совхозимиз бўйича эндигина 6—7 хонадон газлаштирилган. Буни қарангки, хўжалигимиз Андижон шаҳрининг биқинида жойлашган. Катта тафовутни қаранг! Хўш, шошма-шошарлик билан баҳоли қудрат қурилган уйлар эртанги фарзандларимизни қониқтирармикан? Улар бугун қурилаётган айвонли бир уй, бир даҳлизда яшашни истамай қолсалар-чи? Мен дам олиш, овқатланиш, ухлаш, болалар хоналари алоҳида-алоҳида, ҳаммоми, души, канализацияси мавжуд — ҳамма қулайликларга эга бўлган уйда яшамоқчиман, деса-чи? Яна ҳаммасини бошидан бошлаймизми, қайта қураверамизми? Шу нуқтаи назардан уй-жой қурилиши давлат томонидан бажарилгани маъқулмикан, деб ўйлайман. Бугун уй-жой қуриш учун ер масаласини ҳал этаяпмиз-у лекин эртага туғилажак мураккаб муаммоларни ҳисобга олмаяпмиз. Мени шу масала ҳам қаттиқ ўйлантираяпти. Совхоз томонидан ёрдам беришни ҳам режалаштираяпмиз. Энди ақл билан иш юритилмаса, бугун шошқалоқлик билан ҳал этилган муаммо эртага ўз-ўзидан ўнта жубоқни келтириб чиқаради ва яна ишимизнинг чигаллашувига олиб келади. Ҳозир мана шу тугунлар ечимини излаяпман, мутахассисларнинг, барча меҳнаткашларнинг эътиборини шунга қаратаяпман.

— Абдували, директорлик фаолиятингиз осон кечмаслиги кўриниб турибди. Хўжалигингиз иқтисодий жиҳатдан ночор аҳволда. Шу вазиятдан чиқиб кетиш мумкинми! Шундай бўлса, энг мақбул йўл қайси деб ҳисоблайсиз!

— Ростини гапириб, одамлар ишончини қозониш. Совхоз партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари фаоллари билан кенгашиб, шу қарорга келдик. Совхозимизда учта катта қишлоқ — Заврақ, Хартум, Харабекдан бор. Ўн битта маҳалла комитети жойлашган. Шу ерда йигирма беш минг аҳоли яшайди. Биринчи навбатда уларни тўлиқ иш билан таъминлаш йўлларини қидираяпмиз. 820 нафар ишсиз борлигини аниқладик. Ҳозир пайпоқ тўқиш фабрикаси қурилиши бошланди. Имкони борича фабрика қурилишини тезлаштириш ҳаракатидамиз. Агар фабрика тўла ишга тушириладиган бўлса, икки сменада 800 киши ишлайди. Бундан ташқари иккита дала шийпонининг бирида маиший хизмат кўрсатиш уйини, иккинчисида кўчма механизациялашган колонна филиалини очишга келишдик. Яқин орада ҳар иккаласида иш бошланади. Бундан ташқари консерва заводининг филиалини очиш ниятимиз бор. Хўжаликда ва аҳоли томорқасида етиштирилган мева-сабзавотни қайта ишлаш йўлга қўйилади. Хуллас, келаси йилдан аҳолининг ишга яроқли қисмини асосан иш билан таъминлаш масаласи ҳал бўлади.

Шахсий томорқаларда кўпроқ эртаги бодринг ва бошқа турли сабзавотлар, мева етиштирилади. Бу маҳсулотларни вақтида бозорга, тайёрлов идораларига етказишда қийинчиликлар бор. Бу соҳада ҳам қулайликлар яратиш режалари тузилган. Токи, деҳқонларимиз шахсий томорқаларда етиштирилган маҳсулотларни вақтида сотиш имкониятига эга бўлсин. Шунда маҳсулот сифати бузилмайди, меҳнатга яраша даромад олинади, деҳқоннинг вақти тежалади.

Ҳар бир хонадонда чорва ҳайвонлари бўлишига эришмоқчимиз. Бунинг учун, энг аввало, аҳолига етарли даражада ем-хашак етказиб беришимиз даркор. Озуқа тайёр бўлса, нафақагирлар ҳам бўрдоқичилик билан шуғулланаверади. Ҳар бир хонадон, энг аввало, ўзини сут, қатиқ, гўшт, тухум билан таъминлаши керак. Бир-икки йилда шундай даражага чиқишимиз керак. Акс ҳолда Озиқ-овқат программаси бажарилмайди.

Ниятлар кўп. Уларни тезроқ рўёбга чиқаришга уринаяпмиз. Аммо деҳқон меҳнатини қадрлаш ҳам керак. «Қорни тўқнинг қорни оч билан иши йўқ», қабилидаги ҳаракатлар асабни бузади. Пахтанинг дардини-ку, айтиб ўтдим. Бу соҳада ишлатиладиган нимаики нарса бўлса нархи ошавериб, осмонга етиб қолди. Яқинда дизель ёнилғиси билан электр қувватининг нархи ошди. У ҳам пахтанинг гарданига келиб тушади. Ахир битта от нари борса 150—200 килограмм юк кўтарар. 400—500 килограмм юкни ортаверсак, унинг бели узилиб кетади-ю. Яёв қолинади-ку. Меъёр бўлиш керак. Пахта от эмас, лекин деҳқоннинг бели синиши мумкин.

Бошқа соҳаларда бундан ҳам баттар. Совхозимизда бир дона тухумни 12,5 тийинга етиштирамиз. Давлат биздан уни 7 тийинга олади. Кейин шу бир дона тухумни ўзимиз 13 тийиндан олиб, истеъмол қиламиз. Ёки мол гўштининг бир килограммини 3 сўм 69 тийин сарфлаб етиштираяпмиз. Давлат биздан 1 сўм 92 тийинга олаяпти. Қўй гўштини эса 2 сўм 62 тийинга етиштириб, 1 сўм 20 тийинга сотаяпмиз. Ўзимиз эса мол гўштини 6 сўмдан, қўй гўштини саккиз сўмдан олиб истеъмол қилаяпмиз. Кўрмоқ бор-у емоқ йўқ. Ёки бошқачасига ҳисоб қилиб кўрайлик: ўтган йили бир гектар ерда пахта ўстирган деҳқонга ойига 35 сўмдан иш ҳақи тўланди. Бир ойлик маошга салкам 4,5 килограмм қўй гўшти сотиб олиш мумкин. Оилада беш киши бўлса, бир кишига 900 граммдан тўғри келади. Демак, бир кунда 30 граммдан гўшт истеъмол қилган. Бошқа озиқ-овқат, кийим-кечак, рўзғорга кетадиган нарсалар бундан мустасно. Кўриниб турибдики, деҳқонга мурувват керак. Меҳнатидан ўзи ҳам баҳраманд бўлсин. Пахтани, мевани, сабзавотни, гўштни, сутни, тухумни деҳқон етиштирса-ю, ўзининг аҳволи афтодаҳол бўлса? Барча қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархи қайтадан жиддий кўриб чиқилиши керак. Бусиз минг марта қайта қуриш деб чиранганимиз билан муаммолар ҳал бўлмайди.

— Худди шу онда нималар ҳақида ўйлаяпмиз! Дилингизда қандай гапларингиз бор! Кўпчиликнинг етакчиси сифатида нималарни орзу қилаётирсиз!

— Очиғини айтайми? Юқорида таъкидлаганимдек, Андижон шаҳрининг шундоққина биқинидамиз. Йўталишсак шаҳарликлар билан бир-биримизни эшитамиз. Лекин яшаш тарзимиз орасида катта тафовут бор. Ҳасад қилмайман, бироқ шаҳарликлар турмушини совхозимиз ишчилари ҳаётига қиёслаб ўксиниб кетаман. Шундай чиннидек тоза, саришта, ички-ташқи хонали, иссиқ уйлар, қишин-ёзин бирдек тўкинсочин дастурхон, дам олиш кунлари оила аъзолари билан истироҳат боғларини сайр этиш, томошадан қайтиб уйига келганида рангли ойнаижаҳон тугмасини босиш, холодильникдан яхна чой ёки шарбат олиб симириш совхозимиз деҳқонларига қачон насиб этишини ўйлаяпман. Яна шуни орзу қилаяпманки, Андижоннинг энг сўлим оромгоҳи — Боғишамол дам олиш зонаси совхозимиз ҳудудида. Боғишамол боғларига кўтарилсангиз, бутун хўжалигимиз кафтдек кўриниб туради. Келажакда энг баланд қирга кам деганда юз ўринли санаторий қурсак. Кўп қаватли, атрофи боғ бўлса. Завраклик, хартумлик, харабеклик деҳқонлар ўша жойда яйраб дам олишса, ҳар дақиқада ўзлари меҳнат қилаётган пахтазорларни, боғ-роғларни, бедазору полизорларни кўриб, меҳрлари товлаб турса, уларнинг ҳузурида бизнинг ҳам юзимиз ёруғ бўлса...

— Орзуларингиз амалга ошишига тилакдошман. Кўпчилик ишончини оқлашингизда сизга куч-қувват тилайман. Ишонч бор жойда ниятга етишга шубҳа йўқ.

Суҳбатдош:
А. ҚОРАБОЕВ.

АРЗАМАС (Горький области). Арзамас коммунал машинасозлик заводи меҳнаткашлари ўз маҳсулотларини ижарачилар ва кооператорларга юбормоқдалар. Бу ерда Т-25А ғилдиракли универсал тракторлар учун прицеп тиркалгичларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Осма қурилма комплекти билан жиҳозланган трактор ёрдамида энди тупроққа яқин экиш олдидан ва қатор ораларига ишлов бериш, экинларни парвариш қилиш, пичан ўриш мумкин.

* * *

КИРОВОГРАД. Автомобилчилар Кишинёв — Волгоград магистралининг «оч қолинадиган йўл» деб ном берган 300 километрли участкасида ниҳоят дастлабки умумий овқатланиш корхонаси очилди. У трассанинг Кировоград — Киев йўли билан кесишган қисмида жойлашди. «Козацька застава» ресторани дастлабки хўрандаларни қабул қилди.

* * *

РЕЗЕКНЕ (Латвия ССР). Планга кўра ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг бир қисмини ўз билганича тасарруф этиш ҳуқуқини олган маҳаллий сут соғиш қурилмалари заводи уни колхозлар ва совхозларга, ижарачилар ва фермерларга сота бошлади. Сут соғиладиган стандарт қурилмалар энди анча ихчамлаштирилиб, кичик фермалар учун ҳам мосланаяпти. Уларнинг нархи ҳам шунга яраша тўрт минг сўмдан 600—800 сўмгача пасаймоқда.

* * *

СМОЛЕНСК. Смоленск гарнизонининг ҳарбий қурувчилари етим болаларга ғамхўрлик қилишни ўз зиммаларига олишди: ўзлари ишлаб топган пулнинг бир қисмини улар Кардимов мактаб-интернати ҳисобига ўтказмоқдалар. Ёзги таътил вақтида эса аскарлар ёш гражданларга қурувчилик касбларини ўргатишга, биргаликдаги куч-ғайратлар билан мактабни янги ўқув йилига тайёрлашга қарор қилдилар.

* * *

ТАРТУ. (Эстония ССР). Эстония ўрмон институти мутахассислари оқова сув кўлмакларидан компост тайёрлашнинг биотермик технологиясини ишлаб чиқдилар. Суюқ чўкиндилар полигонда қуруқ қипиқ, майдаланган ёғоч чиқиндилари билан яхшилаб аралаштирилади. Шу тариқа янги услуб ёғоч-тахта комбинатларида тоғ-тоғ бўлиб уюлиб ётган бефойда ёғоч чиқиндиларини тугатиш имконини ҳам беради. Табиий бижғиш натижасида у ерда ҳарорат тез кўтарилади, бу эса зарарли микробларни йўқ қилиб юборади. Иш оддий компост тайёрлашга ўхшайди, фақат санитария нормалари ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш қоидаларига аниқроқ риоя этишни талаб қилади.

Пайариқ районидаги Навоий номли колхоз сутчилик фермасида бўлсангиз, илғорлар ҳақида гап кетганда молбоқар Ускан Баҳодировнинг номини эҳтиром билан тилга олишади. Ўз касбига меҳр қўйган бу чорвадор 20 йилдан буён шу ерда меҳнат қилади. Унинг қарамоғидаги 80 бош соғин сигирдан мўл-кўл маҳсулот олинаётир.

СУРАТДА: илғор молбоқар Ускан Баҳодиров.

К. ТУРСУНОВ олган сурат.

ЭЪТИҚОД

Касбнинг яхши-ёмони бўлмайди. Фақат унга ихлос ва эътиқод қўйиб тер тўккан кишигагина доимо омад кулиб боқади. Бунга Асрор Суяров фаолияти яққол далил. У 1952 йилдан буён Самарқанд районидаги «Москва» колхозида деҳқончилик қилиб, бутун куч-қувватини эл дастурхони тўкинчилиги йўлида сарфламоқда.

Хўжалик раҳбарлари дастлаб тиниб-тинчимас, ҳисоб-китобда хамирдан қилни суғурадиган йигитни 6-бригадага нормаловчи қилиб тайинлашди. У ишончни оқлаш мақсадида колхозчиларга меҳнатига яраша иш ҳақи ёзибгина қолмасдан, уларнинг фаоллигини оширди, экинлар ҳосилдорлигини кўпайтиришга муносиб ҳисса қўшди.

1982 йили меҳнатда синалган ёш коммунистни 8-бригада аъзолари ўзларига раҳбар этиб сайладилар. Ўшанда жами экин майдони 26 гектар бўлиб, паст-баланд пайкаллардан иборат эди. Унинг 12 гектарига сабзавот экинлари экилар, гектаридан атиги 180 центнердан неъмат етиштирилarди. Бу кўрсаткич албатта янги бригадирни қаноатлантирмасди. Шу боис у ҳосилдорликни ошириш йўлида мавжуд имкониятлардан оқилона фойдаланишга астойдил ҳаракат қилди. Аввало карталар йириклаштирилди, ишда техникага таянилди. Натижада дастлабки йилиёқ мўлжалдагидан кўпроқ ҳосил саранжомланди, топшириқ зиёди билан уддаланди. Шундан буён меҳнат аҳли план бажарилмаган йилни эслай олмайди.

У ҳамиша янги режалар тўғрисида ўйлайди, ютуқларни кўпайтиришга интилади. «Деҳқон йил давомида қилган меҳнатига яраша дурустгина ҳақ олсинда», дейди.

Одамлар кўнглига йўл топиш, ҳамнафас, ҳамфикр бўлиш, уларни маъмурчилик сари илҳомлантириш муваффақиятлар келтирмоқда. Масалан, якунланган йилда ҳар гектар ердан 750 центнердан ҳосил етиштирилди. Эл дастурхонига 704 тонна ўрнига 1450 тонна сабзавот маҳсулотлари тортиқ қилинди. Бунинг эвазига 222 минг сўм даромад олинди.

Камтарга камол деганларидек, Асрор Суяровнинг кўп йиллик бунёдкорлик фаолияти муносиб тақдирланмоқда. У Бутуниттифоқ Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасининг 4 та олтин, 10 та кумуш ҳамда бронза медаллари билан мукофотланган. 1989 йилда эса Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг фармонига биноан «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими» фахрий унвонига сазовор бўлди.

Бригадада ер илмини обдон биладиган, у билан тиллаша оладиган деҳқонлар талайгина. Эргаш Абдумуродов, Ҳаким Ражабов, Иброҳим Суяров, Рустам Асроров сингари звено бошлиқлари, механизатор Тоҳир Рўзиев, шофёр Ғаффор Мавлонов, юк ортувчи Воҳид Содиқов, тележкачилар Абдуҳаким Рашидов, Жамил Акрамов, Эркин Набиев, Даврон Бердиев шулар жумласидан. Улар жорий йилда эришилган ютуқларни янада мустаҳкамлаш, гектарлар ҳосилдорлигини ошириш ниятида мусобақани тобора қизитмоқдалар. Ҳозиргача 800 тонна ер дармондориси тўпланди. Жами майдон аллақачон сифатли шудгорлаб қўйилган. Айни паллада яхобга қондирилмоқда. Парник хўжалигида эса карам, помидор кўчатлари етиштирилаяпти. Улар ҳадемай очиқ далага кўчириб ўтказилади.

Шу билан биргаликда Дарғом канали ёқасидаги жарлик ва баландликлар текисланиб, 3 гектар янги ер очилди. Бу жойда эрта баҳорда боғ барпо этилади.

Ҳа, Асрор Суяров бошлиқ бригада деҳқонлари КПСС XXVIII съездини муносиб меҳнат совғалари билан кутиб олиш учун қишки дала юмушларини намунали бажармоқдалар. Барча пайкалларда бўлғуси ҳосилга мустаҳкам тамал ятратилаётир.

А. ЖУМАЕВ.

«СССРда гражданларнинг пенсия таъминоти тўғрисида»ги қонун лойиҳасини ўқиб

МУАММОЛАР ЕЧИЛИШИ КЕРАК

СССР Олий Советининг биринчи сессиясида қабул қилинган, 1989 йил 1 октябридан кучга кирган «Пенсия таъминоти ва аҳолига ижтимоий хизматни яхшилашнинг кечиктириб бўлмайдиган тадбирлари тўғрисида»ги қонунга мувофиқ қарилик ва ногиронлик нафақаларининг энг кам миқдори, Улуғ Ватан урушида ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг ота-оналари ва хотинларининг пенсия миқдори кўпайди. 1 миллион 100 мингга яқин ночор турмуш кечираётган аҳолининг аҳволи қисман яхшиланди. Ўзбекистонда салкам 9 миллион киши ёки барча аҳоли 45 фоизининг ўртача ойлик даромади 75 сўмга тўғри келади. Лекин 70 сўмдан оз нафақа олаётганлар ҳали кўп.

Улар тўлиқсиз стаж билан қарилик, ногиронлик, боқувчисини йўқотганлар ҳамда бошқа сабабларга кўра иш стажига эга бўлмаган ёлғиз кексаларимиз маҳаллий бюджет ҳисобидан 30 сўм миқдорида нафақа олишарди.

Шу ҳолни ҳисобга олиб Ўзбекистон ССР Министрлар Совети қабул қилган махсус қарорга кўра 1990 йил 1 январдан бошлаб энг кам пенсиялар миқдори 60 сўмдан, 30 сўмдан нафақа олувчи ёлғизларнинг нафақаси 50 сўмдан тўлана бошланди.

Бу қарорни амалга ошириш натижасида 55 мингдан ортиқ кишининг нафақаси ошди, қўшимча яна 7 миллион сўм сарфланадиган бўлди.

Йиллар мобайнида камбағал сўзининг ўрнига «кам таъминланган» иборасини ишлатиб келдик. Бугунги кунда қишлоқларимизда 230 мингга яқин кам таъминланган оила бўлиб, уларга йил давомида 92 миллион сўм маблағ сарфланмоқда. Ишчилар ва хизматчилар оилаларида вояга етаётган авлодга тўланаётган маблағ бу ҳисобга кирмайди. Хулоса шуки, ҳали умумий даромади жон бошига тақсимланганда 40—50 сўмдан ошмайдиган оилалар кўп.

Оила ривожи, она ва бола саломатлиги ҳақида ғамхўрлик қилиш ҳукумат қарорларида ўз ифодасини топмоқда. Чунончи, кейинги йилларда ҳомиладорлик ва туғиш нафақалари, биринчи, иккинчи ва учинчи бола туғилганда бериладиган бирйўла, бола бир ёшга тўлгунча ой сайин бериладиган нафақаларга доир қарорлар шулар жумласидандир.

Лекин тўртинчи бола туғилганда бирйўла ва ойлик нафақаларнинг 1944 йилдан бери ўзгармай келаётгани кишини ажаблантиради. Айниқса, болалар кўп туғиладиган Ўрта Осиё республикалари, жумладан Ўзбекистондаги оилалар назарда тутилганда, тўртинчи болада бирйўла бериладиган 65 сўм, бола бир ёшга тўлганидан бошлаб ой сайин 4 сўмдан бериладиган пулнинг миқдорини ўйласак, киши хижолат тортади.

Ўнинчи боласи учун ойига 12 сўм 50 тийин, бир йўла 175 сўм оладиган оилаларда рўзғор ишлари қандай, турмуш ўтказиши нима бўлади, деган ўйга борасиз. Ахир ҳозирги 10 сўм билан илгаригисининг ўртасида анча фарқ бор. Кўп нарса тақчил, нарх-наво кўтарилиб кетди.

Бола улғайган сари ош-овқати, кийим-кечагига сарфланадиган харажатлар ҳам ўсиб бораверади. Ваҳоланки, кўп болалик оилалар учун бериладиган бирйўла ва ойлик нафақалар 45 йилдан бери ўзгармай қолмоқда.

Ҳозир республикамизда фақат колхозларда 670 мингга яқин кўп болали она бўлиб, уларга ҳар йили 90 миллион сўмдан ортиқ маблағ сарфланмоқда. Бир қарашда катта маблағ бўлиб кўринса ҳам оиладаги болалар сонига тақсимланганда жуда оз миқдорни ташкил этади.

Кам таъминланган оила болаларига бериладиган 12 сўмлик ойлик нафақани бола 12 ёшга киргунча бериш ҳақидаги қарорнинг ўтган йил 1 декабрдан бошлаб кучга киргани яхши бўлди. Лекин бу аҳволни лозим даражада ўзгартирмайди. Ана шуни ҳисобга олиб республика вилоятларидаги баъзи колхозлар ўз хўжаликларидаги кам таъминланган оилаларнинг болалари нафақасини хўжалик маблағлари ҳисобидан кўпайтириш, меҳнат стажи орттира олмаган қаҳрамон оналарга пенсия тайинлашни амалга оширмоқдалар.

Масалан, Уйчи районидаги «Қизил Равот» совхози қаҳрамон оналарга уларнинг меҳнат стажлари қанча бўлишидан қатъий назар пенсиясига ойига 50 сўмдан қўшимча бермоқда. Тошкент районидаги К. Маркс номли, Наманган районидаги «Ленинград» колхозлари правлениелари бу борада хайрли ишларни амалга оширмоқдалар. Ҳа, деган туяга мадад: 5—10 сўм ҳам камбағал оиланинг бирор ямоғини бутлайди, камини тўлдиришга ёрдам беради.

Халқимизда «танаси бошқа дард билмас», деган мақол бор. Дарҳақиқат, ейишга топса, кийишга топмай, бошига топса, оёғига тополмай камбағалликда яшаб келаётган кўп болали оилалар машаққатини қонун чиқариш билан банд бўлган мутахассислар билишармикин?!

Халқимизнинг бу ҳақли талаблари ҳал этилмоқда. Чунончи, юқорида айтиб ўтилган масалалар билан биргаликда шу йилдан бошлаб 1—5-синф ўқувчиларини бепул овқатлантириш жорий этилди, студентларнинг турар жойи учун қўшимча ҳақ тўлашга киришилди. Бироқ республикамиз аҳолисининг турмуш шароитини, болалар ва оналарнинг саломатлигини муҳофаза қилишга қаратилган бир қатор масалалар ҳали ўз ечимини тўла топгани йўқ.

Кўп болали оналарнинг тўртинчи боласидан бошлаб бериладиган бирйўла ва ойлик, кам таъминланган оилаларнинг 12 ёшгача бўлган болаларига бериладиган нафақалар миқдорини ўзгартириш вақти аллақачон келди. Болага қараб туриш учун қисман ҳақ тўланадиган отпуска республикамизда 1991 йил 1 январдан эмас, илгарироқ бошланиши зарур. Ахир, бола тарбияси билан банд онанинг меҳнатини жойга қараб ажратиб бўладими? Жазирама иссиқ, Оролнинг қуриб бораётганлиги ва бошқа қатор сабабларга кўра экологик муҳит аянчли бўлганлиги туфайли ҳам республикамиз болалар ўлими жиҳатидан иттифоқда биринчи ўринда турганлигининг ўзиёқ оналар ва болаларга бериладиган имтиёзларни сира иккиланмай тезлатиш зарурлигини билдирмайдими?

Яна бир муаммо: пенсия қонунлари марказлашган тартибда ҳал қилинади. Бу — бир томондан яхши. Маблағлар марказлашган тартибда давлат ижтимоий суғурта фондидан, миллий даромад ҳисобидан берилади.

Лекин ҳозир мустақил хўжалик юритиш сиёсатига ўтилаётган даврда ўз миллий даромадимизни ўзимиз керакли жойларга тақсимласак бўлмайдими? Чунки кўп болали оилалар аҳволи ҳаммадан кўра ўзимизга аён-ку.

Ҳозир ҳамма ерда «СССРда гражданларнинг пенсия таъминоти тўғрисидаги» Қонун лойиҳаси муҳокама қилинмоқда. Бу қонун ўз кўлами, халқчиллиги жиҳатидан, ижтимоий адолатга риоя қилганлиги билан илгаригисидан фарқ қилади. Лекин унинг моддалари билан синчиклаб танишиб чиқсангиз асосий мақсад — ижтимоий адолат тўлалигича ҳал қилинмаганлигига иқрор бўласиз.

Маълумки, лойиҳада гражданларнинг ижтимоий пенсия билан таъминланиши кўзда тутилган. Бу жуда яхши. Бирор сабаб билан иш стажи орттира олмаган эркаклар 60 ёшга, аёллар 55 ёшга кирса, энг кам пенсиянинг 50 фоизи (ҳозир у 70 сўм, кейинчалик 80 сўмга чиқариш мўлжалланмоқда) миқдорида берилади.

1989 йил 1 октябрдан кучга кирган Қонунга кўра қарилик пенсиясининг энг кам миқдори 70 сўмга кўтарилди. 70 сўм иш ҳақи олиб ишлаётган ишчи, хизматчи, колхозчи шунча пенсия ола бошлайди. Демак, у ҳеч нарса йўқотмайди. Лекин ҳозирги кунда 150 сўм иш ҳақи олиб ишлаётган ишчи, хизматчи ва колхозчиларга иш ҳақининг 50 фоизи —75 сўм миқдорида пенсия тайинланади. 1991 йилдан бошлаб иш ҳақининг 55 фоизи миқдорида тайинланганда 7 сўм 50 тийин қўшилиб 82 сўм 50 тийин тўланади. Агар 1991 йилдан бошлаб 80 сўмга кўтариладиган бўлса, улар энг кам пенсия олувчилардан кўра 2 сўм 50 тийин ошиқча олишлари мумкин. Ижтимоий адолат нуқтаи назаридан қаралса, бундай ҳол билан келишиб бўлмайди.

Фикримизча, бундай тоифадаги кишиларга энг кам иш ҳақининг икки ҳиссаси — 140 сўмнинг 55 фоизи эмас, 60 фоизи миқдорида пенсия тайинлаш ва унинг устига ортиқча ишлаган ҳар бир йил учун иш ҳақининг бир фоизи миқдорида қўшимчалар бериш ўринлидир.

Қонун лойиҳасининг 17-моддаси кишини ўйлантириб қўяди. Унда таъкидланишича, «эркакларга 25 йилдан ортиқ, аёлларга 20 йилдан ортиқ ишлаган ҳар бир тўла йил учун пенсия миқдори иш ҳақининг бир фоизи миқдорида кўпаяди».

Ўйлаб кўрайлик: деярли барча хизматчилар, ишчи ва колхозчиларнинг катта қисми пенсия ёшига етганда ваъда қилинаётган иш ҳақининг 75 фоизи миқдорида пенсия олишолмайди. Бунинг учун 45 йиллик иш стажи талаб қилинмоқда. Агар кишининг меҳнат фаолияти 16—18 ёшдан бошланишини ҳисобга олсак, бу ҳуқуқдан фойдаланиш учун эркаклар ҳам, аёллар ҳам 15 ёшдан техникум ва олий ўқув юртларига кириб ўқишлари ёки меҳнат фаолиятларини бошлашлари лозим. Ваҳоланки, яқин 5—10 йил ичида пенсияга чиқувчилар ўрта мактабни 18 ёшда тугаллаб, ўқишга киришган, меҳнат қила бошлашган. Иш ҳақининг 75 фоизи миқдорида пенсия олиш учун шу даврдаги эркаклар 63 ёшга, аёллар 58 ёшга кириши лозим.

Фикримизча, иш стажи эркакларда 40 йилдан, аёлларда 35 йилдан ошса, иш ҳақининг 75 фоизи миқдорида пенсия тайинлашни жорий қилиш ўринли бўларди.

А. МАННОПОВ,
СССР Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

Шарқнинг буюк мутафаккирлари

Шарқнинг буюк алломалари ҳақида аксарият муштарийларимиз умумий таассуротга эгадирлар. Бу — тушунарли. Чунки, уларнинг бебаҳо асарларига шу пайтгача етарли эътибор берилмади. Мактабларимизда болаларга Галилей, Бруно, Ломоносов, Попов сингари ғарб олимларининг ҳаёти ва илмий фаолияти ўргатилдию ал-Хоразмий, ал-Фаробий, Беруний, Ибн Сино, Рудакий, Яссавий, Румий сингари шарқ мутафаккирларининг номи умумий тарзда тилга олинди. Жаҳон фан тараққиётига беқиёс ҳисса қўшган, Европадаги уйғониш даврига муайян таъсир кўрсатган, мазлум халқлар онгига зиё сочиб, зулматдан нурли дунё сари чорлаган фозилларнинг асарлари кўзи очилмай, қум босиб ётган булоқдек осуда сақланишидан баъзи шахслар манфаатдор эдилар.

КЎЗИ ОЧИЛГАН БУЛОҚ

Мамлакатимизда эсган қайта қуриш, демократия ва ошкоралик шамоли ана шу булоқ кўзидаги қумларни ҳам учириб юборди. Беназир илм хазинаси ўзининг бутун кўрку камоли билан жилолана бошлади. Қўлёзмалар, кашфиётлар, илмий изланмалар сақланаётган хазина эшиги очилиб, оддий халқ бу зилол чашмадан баҳраманд бўлишига имкон туғилди.

Кўп сонли газетхонларимиз истагини қондириб, шарқнинг буюк мутафаккирларини Сизга таништириб боришга азму қарор қилдик. Жумҳуриятимизнинг кўзга кўринган олимлари нафақат Ўрта Осиё, балки Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатлари тарихида из қолдирган алломалар тўғрисида ҳикоя қилиб бериш ниятидадирлар.

Шоятки, булоқлар кўзи очилди...

МУҲАММАД АЛ-ХОРАЗМИЙ

Буюк ҳисобдон, мунажжим ва жўғроф, «ҳозирги замон алгебрасининг отаси» Муҳаммад ал-Хоразмий Ўрта Осиё халқлари тарихида муҳим бир паллани ташкил қилган — VIII асрнинг охирги чораги ва IX асрнинг биринчи ярмида яшаб, ижод этди. Бу Ўрта Осиё ерлари араб халифалиги таркибига кирган давр эди. Араблар Ўрта Осиёда ўз ҳукмронлигини осонлик билан ўрната олмадилар. VII аср ўрталаридан бошланган талончилик уруши 712 йили уларнинг ғалабаси билан тугади. VIII аср охирига келиб, бирмунча осойишталик қарор топди. Ал-Хоразмийнинг илмий фаолияти ана шу даврга тўғри келади.

Олимнинг тўлиқ исми Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибни Мусо ал-Хоразмий ал-Мажусий ал-Қатраббулийдир. «Абу Абдуллоҳ Муҳаммад» қисми исломга янги ўтганларга бериладиган анъанавий ном бўлиб, «Ибн Мусо», «Мусонинг ўғли» демакдир, «ал-Мажусий» лақабига кўра Хоразмийнинг аждодлари мажусий коҳинлардан, яъни муғлардан эканлиги ва исломни отаси қабул қилгани кўринади. Исмидаги «Абу Абдуллоҳ» ўрнида баъзи манбаларда «Абу Жаъфар» келтирилади. Қайси бири тўғрилиги ҳақида аниқ маълумот йўқ. Энди исмининг охирги қисмидаги «ал-Қатраббулий» нисбатига келсак, у Табарийнинг тарихий асарида келтирилади. Унга кўра ал-Хоразмий Бағдод яқинидаги нуфузли кишилар турадиган даҳа — Қатраббулда яшаганлиги кўринади.

Ал-Хоразмий ҳаёти ҳақида аниқ маълумот сақланмаган. У туғилган вақти 783 йил деб тахмин қилинади. Қаерда таълим олган ва қандай шароитда Хоразмни ташлаб кетгани ҳам ҳозирча аниқ эмас. Маълумки, мажусий коҳинлар қадимий диний урф-одатлардан хабардор бўлганлар, ерли халқ ёзувини билганлар ҳамда илмий адабиётлар уларнинг қўлида сақланган. Шунга кўра Хоразмий бошланғич маълумотни ўз оиласида олганлигига ишониш мумкин. Ватанини ташлаб кетишига келсак, айрим тадқиқотчиларнинг фикрича, унинг отаси мажусий коҳинлардан бўлгани учун араб мутаассибларининг таъқибидан қочиб, Хоразмдан чиқиб кетишга мажбур бўлган ва Хуросонга, кейинроқ эса, Бағдодга келиб қолган. Агар Берунийнинг Қутайба ҳақида келтирган хабарлари нуқтаи назаридан қаралса, бу фикрга қўшилиш мумкин. Лекин бизнингча, бошқа бир мулоҳаза ҳақиқатга яқинроқдир. Бу халифа Хорун ар-Рашиднинг ўғли ва Хуросондаги ноиби ал-Маъмун номи билан боғлиқ. Яъни, ал-Маъмун Хуросон ноиблигининг пойтахти Марвга Хоразм, Фарғона, Шош, Фороб, Афғонистон ва бошқа қўшни ўлкалардан олимларни тўплаб, ўз саройида уларнинг илмий ишларига шароит яратиб берган. Ал-Маъмун ўрта асрлардаги мустабид феодал ҳокимининг типик намунаси бўлиш билан бирга олимларга ҳомийлик ҳам қилган. У ёшлигидан турли илмларни ўрганган. Саройида Хоразмийдан ташқари, Ўрта осиёлик олимлардан ал-Жавҳарий, Ҳабаш ал-Ҳосиб, ал-Фарғоний ва бошқалар бўлган.

813 йили Марвда ҳалифалик лавозимига ал-Маъмун ўтиради ва 819 йили у ўзи билан Бағдодга Марвдаги сарой олимларини ҳам олиб келади. Улар орасида ал-Хоразмий ҳам бор эди. Ал-Маъмун «дамашқликлар» ва «марвликларни», «Байтул ҳикмат» деб аталган ва кейинчалик «Маъмун академияси» номи билан машҳур бўлган илм масканига бирлаштиради. У ерда кўплаб олимлар, таржимонлар ва хаттотлар хизмат қилгани маълум. «Маъмун академияси»да олиб борилган илмий изланишларга асли Ўрта осиёлик олимлар муҳим ҳисса қўшганлар. «Байтул ҳикмат»нинг ўз расадхоналари бўлган. Бағдод олимлари кенг кўламда ишлар олиб борганлар, ҳиндча, юнонча ва форсчадан астрономия, математика ва географияга доир асарларни таржима қилиб, қайтадан ишлаганлар. Шундай бир ҳиндча астрономик асар «Синдҳинд»ни ал-Хоразмий қайта ишлаб, ўз «Зижи»га киритган.

Ал-Хоразмий Бағдодга келиб, у ердаги Қатраббул маҳалласида яшаганлиги ҳақида хабар бор. Бу ерда «Байтул ҳикмат» кутубхонасига мудирлик қилган. Афтидан у Марвда ҳам шундай вазифани бажарган кўринади. Ҳалифа ал-Маъмун ва ал-Восиқлар даврида китоб йиғиш учун Хоразмий бошчилигида учта экспедиция уюштирилган. Буларнинг бири 830 йилга яқин Ғарбий Ҳиндистонга борган эди.

Ал-Хоразмий бошчилигидаги иккинчи экспедиция Рум (Византия)га юборилган. Бу илмий жиҳатдан катта аҳамиятга эга бўлмай, Эфес (Афсус) шаҳри яқинидаги ғор билан боғлиқ «Асҳоби Каҳф» ҳақидаги ривоятни аниқлаш учун ҳалифа томонидан уюштирилган эди. Ниҳоят учинчи экспедиция Хазарияга — Волганинг қуйи оқимидаги ўлкага уюштирилган эди.

«Маъмун академияси»да олиб борилган илмий кузатишларда ал-Хоразмий фаол қатнашган. Хусусан, Бағдоднинг Шаммосия маҳалласидаги расадхонада астрономик кузатишлар ал-Хоразмий ва Яҳё ибни Абу Мансур бошчилигида олиб борилган. Бу ҳақда Беруний ҳам «Геодезия» асарида гувоҳлик беради.

Ал-Хоразмий ал-Маъмун даврида Бағдод билан Сурраманрао орасидаги Ер меридиани бир даражасининг узунлигини ўлчашда иштирок этган бўлиши ҳам мумкин, чунки унда «Байтул ҳикмат»даги кўпчилик атоқли олимлар қатнашганлар.

Демак, келтирилган мисоллардан кўринадики, ал-Хоразмий «Байтул ҳикмат»нинг илмий фаолиятида узлуксиз ва бевосита иштирок этиб, унинг энг фаол аъзоларидан бири бўлган. Ал-Хоразмий ҳалифалик тарихидаги муҳим бир давр—уйғониш даврининг бошида яшаб ижод этди.

Мутафаккирнинг таржимаи ҳоли ҳақидаги энг сўнгги маълумот 847 йилга тааллуқлидир. Табарийнинг айтишича, ал-Хоразмий ўша йили ҳалифа ал-Восиқ вафот этаётганида ҳозир бўлган сарой аъёнлари орасида кўринган. Шунинг учун у 850 йиллар атрофида вафот этган деб тахмин қилинади.

Олимнинг ижоди ҳақидаги маълумотлар ҳам ҳаёти тўғрисидаги каби жуда камдир. Сақланганларига кўра, унинг қаламига мансуб асарларнинг сони йигирмага яқин. Энг муҳимлари арифметик асар, лотинча «Алгоритми де нумеро индорум» («Ал-Хоразмий ҳинд ҳисоби ҳақида») деб таржима қилинган. Асарнинг арабча нусхалари сақланмаган. Бу ерда келтирилган ном асарнинг XIV асрда кўчирилган ва Кембриж университетида сақланаётган нусхасида келтирилади. Мазкур нусхага асос бўлган лотинча таржимани XII асрда кармоналик Герардо ёки Аделард Бат бажарган.

Ҳозир бутун дунёда фойдаланадиган ва «араб рақамлари» деб аталган ўнта сон ҳамда уларга асосланган ҳисобни ал-Хоразмий мазкур асарида келтиради. Иккинчиси «Ал-китоб ал-мухтолар фи ҳисоб алжабр ва алмуқобала» («Алжабр ва алмуқобала ҳисоби ҳақида қисқача китоб»)дир. Ал-Хоразмий «алгебра»сининг арабча нусхаси Оксфорд университетининг Бодлеян кутубхонасида сақланади. Ал-Хоразмий бу асарида фан тарихида биринчи бўлиб алгебранинг фан сифатида пойдеворини қурди ва унга ном берди.

Учинчиси Зижи ал-Хоразмий («Хоразмий зижи»), арабча нусхаси сақланмаган. Асарнинг 1007 йили испаниялик араб астрономи Маслама ал-Мажритий (X-XI) қайта ишлаган нусхасидан XII асрда Аделард Бат бажарган лотинча таржиманинг нусхалари мавжуд. Булар Оксфорд университетининг Бодлеян, Шартрдаги (Франция) ва Мадриддаги Миллий кутубхоналарда сақланади. Шу лотинча «Хоразмий зижи» ўрта асрларда араб тилида ёзилган астрономик асарларнинг энг қадимгиларидандир.

Ал-Хоразмийнинг мазкур уч асари ўрта асрларда шарқда ҳам, ғарбда ҳам кўп марта шарҳланди ва кўплаб олимлар томонидан ўрганилди. Бу билан олим дунё фани ва маданиятига беқиёс ҳисса қўшди.

Ашраф АҲМЕДОВ,
тарих фанлари доктори.

Олим ижодидан намуна

МУШКУЛНИ ОСОН ЭТИШ

Ўтмиш даврларда ўтган халқларнинг олимлари фаннинг турли тармоқлари ва фалсафанинг турли бўлимлари соҳасида асарлар ёзишдан тийилмас эдилар. Бу билан улар ўзларидан кейин келадиганларни назарда тутардилар ва булар томонидан ўзларига, (сарф қилган) кучларига муносиб мукофот бўлар, деган умид тутардилар ҳамда шон-шараф ва ёд тутиш билан мукофотланардилар, ростгўй лаблардан мақтовлар айтилади, деб ишонардилар. Чунки улар бунга нисбатан фаннинг маҳфий сирларини очиш учун ўз бўйниларига олган қийинчиликлар ва меҳнатлари арзимас бир нарса деб билардилар. Улардан бири ўзидан аввалгилар қилган ишларни амалга оширишда бошқаларидан ўзиб кетади ва уни ўзидан кейин келувчиларга мерос қилиб қолдиради. Бошқаси ўзидан аввалгиларнинг асарларини шарҳлайди ва бу билан қийинчиликларни осонлаштиради, ёпиқни очади, йўлни ёритади ва уни тушунарлироқ қилади. Ёки бу айрим китобларда нуқсонлар топадиган ва сочилиб ётганни тўплайдиган одам бўлиб, у ўзидан аввалгилар ҳақида яхши фикрда бўлади, такаббурлик қилмайди ва ўзи қилган ишидан мағрурланмайди.

Оллоҳ имом ал-Маъмунга, унга мерос бўлиб ўтган ҳалифалик лавозимини инъом қилиб, мурувват этганлиги, бу лавозим либосини кийдириб, уни безаганлиги ва шу билан бирга унда фанларга муҳаббат ва олимларни ўзига яқин тутишга интилиш (ҳиссиётини) уйғотганлиги менга жасорат ато қилди, (чунки у) уларнинг устига ўз ҳомийлик қанотини ёзиб, уларга ноаниқ бўлган нарсаларни ёритишга ва улар учун мушкул бўлган нарсаларни осонлаштиришга ёрдамлашарди. Шунинг учун мен арифметиканинг оддий ва мураккаб масалаларини ўз ичига олувчи «Алжабр ва алмуқобала ҳисоби ҳақида қисқача китоб»ни таълиф қилдим, чунки мерос тақсим қилишда, васиятнома тузишда, мол тақсимлашда ва адлия ишларида, савдода ва ҳар қандай битимларда, шунингдек, ер ўлчашда, каналлар ўтказишда, геометрияда ва бошқа шунга ўхшаш турлича ишларда кишилар учун бу зарурдир...

Мен кишиларга ҳисоблашда нима кераклигини (текшириб) қараганимда, бунинг ҳаммаси сон эканлигини кўрдим. Мен барча сонлар бирлардан тузилишини ва бир барча сонларнинг таркибига киришини топдим. Шунингдек, мен бирдан ортиб то ўнгача бўлган барча сонларни биз бирлар деб аташимизни билдим. Сўнгра ўнни, худди бир билан қилингани каби, икки баравар, уч бараварланади, бундан йигирма, ўттиз ва ҳоказо, то тўлиқ юзга етгунча ҳосил бўлади. Сўнгра бир ва ўн билан бўлганидек, юзни икки бараварланади ва уч бараварланади, то минггача. Сўнгра мингни шу йўсинда ҳар бир бирикмада то ўрганилаётган сонлар охирига етилгунича қайтарилади.

Мен кўрдимки, алжабр ва алмуқобала ҳисобида эҳтиёж тушадиган сонлар уч хил бўлар экан: илдизлар, квадратлар ва илдизга ҳам, квадратга ҳам муносабатда бўлмаган оддий сонлар. Илдиз — бу ўзига кўпайтириладиган ҳар қандай нарса, хоҳ бирдан катта ёки унга тенг сон, ёки хоҳ ундан кичик каср бўлади. Квадрат — бу илдизни ўзига кўпайтишдан ҳосил бўладиган нарсадир. Оддий сон — бу ҳар қандай сон бўлиб, илдиз ёки квадратга муносабатисиз, сўз билан аталади.

(«Алжабр ва алмуқобала ҳисоби ҳақида қисқача китоб»дан).

Табиат ва инсон

ЖОНИВОР МЕҲРИ

Овчи Сабуктегин жуда камбағал аҳволда ҳаёт кечирар, бисотида отдан бошқа ҳеч нарсаси йўқ эди. У ҳар куни овга чиқиб, қўлига тушган ўлжа билан кун кўрарди.

Бир кун у саҳрода ўтлаб юрган она-бола оҳуни кўриб қолди-да, уларга қараб от қўйди. Онаси қочишга улгурди, боласи эса орқада қолди. Сабуктегин уни тутиб, оёқларини боғлади, эгарга ўнгариб шаҳарга равона бўлди. Буни кўрган она оҳу у ёқ-бу ёққа чопиб, Сабуктегин атрофида гир айланар, гўё ундан боласини қўйиб юборишни илтимос қиларди. Овчининг раҳми келиб, ёш жониворни озод қилди.

* * *

Шарқий қозоғистонлик асаларичи Л. Антропов айиқ боласини ушлаб, уйидаги ҳаммомга беркитиб қўйди. Шу онда уни қидириб, она айиқ пайдо бўлди-да наъра тортиб асаларилар инини буза бошлади. Бундай бўлишини ўйламаган Антропов айиқчани зудлик билан онасига топширди. Шундан сўнг жониворлар оҳиста ўрмон томон йўл олдилар.

* * *

Болаларини одамлардан қизғанган она мушук уларни томга олиб чиқди. Шу пайт қуёшни тўсиб, улкан бургут пайдо бўлди-да, жажжи жониворларни чангаллаганча парвоз қилмоқчи бўлди. Бироқ у осмонга кўтарила олмади. Чунки она мушук бургутнинг бўйнидан тишлаб, ўткир тирноқларини ботирган эди. Ўртада қаттиқ олишув бошланди. Ниҳоят, босқинчининг қанотлари ёйилиб йиқилди. Оёқлари синиб, ўрнидан туролмади. Ғолиб миёвлаб болаларини чақирди. Аммо икки кўзи қонга белангани учун уларни кўролмасди.

* * *

Дарахтга ин қўйиб, болалаган она қарғанинг кўзи юқорига ўрмалаётган мушукка тушди. У рақибига қарши чиқди, ҳавода муаллақ туриб, уни чўқий бошлади.

Шу пайт бир гала қарғалар учиб келишди. Саросимага тушган мушук аранг қочиб қутилди.

* * *

Она товуқ жўжаларини «сайр»га олиб чиқди. Иттифоқо ҳаво айниб, дўл ёға бошлади. У фурсатни бой бермай, жажжиларини қаноти остига олди-да кўп ўтмасдан ўзи нобуд бўлди.

З. ЭГАМБЕРДИЕВ
тўплаган.

Спорт ахбороти

ФУТБОЛ

Мамлакатимиз терма командаси Италияда ўтадиган жаҳон биринчилигига тайёргарликни давом эттирмоқда. Футболчиларимиз шу кунларда АҚШда меҳмон бўлиб турибдилар. Улар бу ерда ўтказилган халқаро мусобақада қатнашиб, учинчи ўринни эгаллашди.

Куни кеча мамлакатимиз вакиллари бу ерда яна бир ўртоқлик учрашуви ўтказдилар. Улар бу сафар АҚШ терма командаси билан баҳслашдилар. Бўлажак жаҳон биринчилиги олдидан ўзига хос синов ролини ўйнаётган бундай матчлар футболчиларга ўз маҳоратларини оширишда ёрдам бериши шубҳасиздир. Шу боис командалар ўртоқлик учрашувларини ҳам юксак савияда ўтказишга ҳаракат қилаяптилар. Бу матчда ҳам шундай бўлди. Ҳар икки томон футболчилари ҳужумкорлик шиори остида тўп суриб, дарвозалар олдида хавфли вазиятларни кўп содир қилдилар. Командамиз аъзолари қулай имкониятлардан фойдаланишда маҳорат кўрсатишди. Улар рақиблари дарвозасини уч бор ишғол этдилар. АҚШ футболчилари эса бунга бир тўп билан жавоб беришди. Натижада қизиқарли ўтган бу учрашув 3:1 ҳисобида мамлакатимиз терма командасининг ғалабаси билан тугади.

* * *

Ўтган йилги чемпионатнинг кумуш совриндори — «Днепр» (Днепропетровск) коллективи шу кунларда ГФР клублари билан ўртоқлик учрашувлари ўтказиб, мавсумга тайёргарликни давом эттирмоқда. Днепр бўйи футболчилари «Шальке —04» клуби билан бўлган матчни дуранг қилишга (1:1) муваффақ бўлдилар. Улар мазкур коллектив билан бундан олдин икки марта куч синашиб, иккала учрашувда ҳам ғалаба қозонган эдилар — 4:1, 2:1.

ШАХМАТ

Тож соҳиби Гарри Каспаров Линарес шаҳрида ўтаётган халқаро мусобақада чемпионга хос ўйин кўрсатмоқда. У олтинчи турда югославиялик гроссмейстер Любомир Любович билан дуранг ўйнаб, ҳисобидаги очколарни бештага етказиб олди. Бу жаҳон чемпионига энг кучли шахматчилар қатнашаётган халқаро мусобақада ягона пешқадам бўлиб олиш имконини берди.

Иккинчи ўринда ҳам мамлакатимиз вакили Борис Гельфанд бормоқда. У сўнгги турда англиялик Найжел Шортга ютқазиб қўйди. Б. Гельфанд ҳисобида 4,5 очко бор.

ХОККЕЙ

Мамлакат биринчилигининг олий лигасида карвонбоши ўзгарди. Бу дастлабки икки ўринда бораётган «Динамо» (Москва) — «Химик» (Воскресенск) баҳсида рўй берди. Бу матч навбатдаги турнинг марказий учрашуви бўлди. Шу кунгача «Химик» биринчи ўринда бораётганди. Динамочилар эса бир очко фарқ билан пешқадамни қувалаб келаётгандирлар. Шу боис бу учрашув ишқибозлар ўртасида зўр қизиқиш уйғотди. Дастлаб кутилганидек майдон эгалари ташаббусни қўлга олиб, фаол ҳаракат қилдилар. Бу самарасини берди. Динамочилар ўйин ўрталарида 3:0 ҳисобида олдинга чиқиб олдилар. Аммо улар шундан сўнг учрашув тақдири ҳал бўлди деб ўйлашди шекилли хотиржамликка берилиб кетишди. «Химик» бундан усталик билан фойдаланиб, тез орада ҳисобни тенглаштиришга муваффақ бўлди.

Учрашув тақдири ўйин тугашига саноқли дақиқалар қолганда ҳал бўлди. Қўполлик қилганликлари учун динамочилардан бири майдондан чиқариб юборилди. Шунга қарамай улар тўртинчи шайбани киритиб, ҳисобда олдинга чиқиб олишга эришдилар. Сўнгги лаҳзаларда эса «Химик» дарвозаси яна бир ишғол этилди. Натижада «Динамо» жамғармасидаги очколарни 67 тага етказиб, биринчи ўринга чиқиб олди.

Бошқа учрашувлар натижаси: «Спартак» (Москва) — «Сокол» (Киев) — 3:6 «Торпедо» (Ярославль) —МАСК — 4:4, «Динамо» (Рига) — «Крилья Советов» — 2:2, «Торпедо» (Горький) — «Динамо (Минск) — 3:2.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЁҚУБОВ.

02 хабар қилади

ҲАЛОКАТ АЙБДОРИ

6 февраль куни Дружба шаҳар аҳолига маиший хизмат кўрсатиш автохўжалиги ҳайдовчиси А. Ярашев «ЗИЛ—130» автомашинасида темир йўл чизиғининг ҳаракат таъқиқланган қисмидан ўтишга ҳаракат қилди. Машина мотори тўсатдан ўчиб қолди. Ҳалокат юз берди: 14 та вагон ва бир цистерна издан чиқиб кетди, 50 метр узунликдаги йўл қисми яроқсиз аҳволга келди. Йўналишда бир неча соат ҳаракат тўхтаб қолди. Бахтга қарши қурбонлар бўлмади. Ҳайдовчи Ярашев вақтида машинадан тушишга улгурди. Аммо авария айбдори жазоланиши тайин.

«ОСОЙИШТАЛИК УЧУН»

Хоразм областида нашр қилинаётган тўрт саҳифали янги газета ана шундай номланиб, унга область жиноятчиликка қарши кураш вақтли комитети ноширлик қилмоқда. Саҳифаланаётган материаллар ички ишлар бўлими, прокуратура ҳамда давлат хавфсизлик комитети органлари фаолиятидан ҳикоя қилади.

Газета чиқишларида балоғат ёшига етмаганлар ўртасида содир этилаётган жиноятлар сабаби чуқур ёритилаётгани эътиборга лойиқдир. Ойлик газета ташкилотчиси ва ташаббускори — Хоразм область ички ишлар бошқармасининг ходими, милиция майори Б. Машариповдир.

В. САФИУЛОВ,
милиция майори, матбуот маркази ходими.

Зуҳра Маҳкамова Абдулла Қодирий номли Тошкент давлат маданият институтини тугатиб, ишга йўлланма олганида анча ҳаяжонланган эди. Тошкент районидаги 9-мактаб педагогика коллективи, ўқувчилари ёш мутахассисни самимий кутиб олишди-ю дилдаги ташвиш ва ҳаяжон баҳор булутларидай тарқаб кетди. Ҳозир у китоб ихлосмандларининг яқин дўстига айланган.

СУРАТДА: (чапдан) Зуҳра Маҳкамова ўқувчилардан Камола Тошхўжаева ҳамда Манзура Ҳамидовага китоб танлашда ёрдамлашмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА КЎРИНГ

28 ФЕВРАЛЬ, ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

11.30 ЎзССР тарихи. Ўзбекистон 1918—1920 йилларда (рус тилида).
12.00 «Дубрава». Телефильм.
12.30 ЎзССР тарихи. Ўзбекистон 1918—1920 йилларда.

* * *

17.00 «Кечки мактабда қўнғироқ». Телефильм.
17.30 «Иқтисодий билимлар мактаби». Тармоқлараро иқтисодий ишлаб чиқариш муносабатлари ҳақида.
18.00 Кўрсатувлар программаси.
18.05 Мактаб ўқувчилари учун. «Компьютер сабоқлари».
18.30 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Ўлкамизни боғ-роғларга айлантирайлик».
20.20 Шеърият дафтаридан. Куронбой Матризаев.
20.30 «Ахборот».
20.50 Ўзбек куйларидан концерт.
21.30 Москва. «Время».
22.00 «Киноэкран янгиликлари». Кинокўрсатув.
23.00 Телевизион миниатюралар театри.
24.00 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

19.00 «Эртак ҳузурида меҳмонда». Мактабгача ёшдаги болалар учун ўйин (рус тилида).
19.40 «Виждон азоби». Бадиий фильм («Беларусьфильм»).
20.45 «Томошабин бўлиш санъати» (рус тилида).

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Время».
22.00 «Парасту». Концерт программаси.
23.00 «Мактаб вальси». Бадиий фильм (рус тилида).

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.00 «Бор бўл, мусиқа!».
9.45 «Қуёшли шамол». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 5-боб — «Надя ва Митянинг юбилейи».
11.00 «Босқичлар».
12.00 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг VIII Халқаро фестивали. «Оҳанглар ва бўёқлар» (Сурия).
12.20 «Келинг, Лопасня бекати...». А. П. Чеховнинг Мелиходаги уй-музейи ҳақида.
13.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

17.00 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Қишлоқ ўқитувчиси». Телевизион ҳужжатли фильм. «Солдат ёдномалари» туркумидан.
17.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан).
18.55 «Коллаж» (реклама, эълонлар, ахборот).
19.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
19.30 Долзарб интервью.
19.40 «Хотиралар билан яшашимизга ҳали эрта». РСФСР халқ артисти Э. Пьеха ижоди ҳақида фильм-концерт (Ленинград).
20.25 «Биз ажабтовурларданмасмиз». Телевизион ҳужжатли фильм.
20.35 Бутунроссия ва Бутуниттифоқ конкурсларининг лауреати Валерий Зажигин чалади (балалайка).
20.45 «Схонбекеплейн майдонилик амалдорлар». Совет — Бельгия «Трансуорлд» компанияси ҳақида телеочерк.
21.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
22.00 «Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар». Пенсиялар ва отпускалар тўғрисидаги СССР қонунлари лойиҳасининг муҳокамаси.
23.15 «Қуёшли шамол». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 6-боб — «Ҳимоя».
00.25 Бизнинг мерос. Шахсий коллекциялардаги асарлардан тузилган кўргазма ҳақида.

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика.

Ўқув программаси

9.15 «Объективда — жониворлар. Илонлар». Илмий-оммабоп фильм.
9.35, 10.35 Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари. 11-синф. Иш юритиш ва ЭҲМ.
10.05 Немис тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Немис тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.35 Мусиқа. 5-синф.
12.05 Илмий-оммабоп фильмлар программаси.

*

13.05 Такрорий телефильмлар сеанси. «Виждон». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 3-серия.
14.30 «Рус опера санъати усталари. Иван Петров ҳаёти ва роллари». Фильм-концерт («Экран»).
15.40 «Қувноқ стартлар».

* * *

17.30 «Мартин Иден». Телеспектакль. 1-қисм.
18.30 Иттифоқдош республикалар кинопублицистикаси. «Кумуш тўй». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Тбилиси).
19.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан).
19.30 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «60-параллель суратлари» (Свердловск шаҳри).
20.10 «Коллаж» (реклама, эълонлар, ахборот).
20.15 Ёшлик куйлайди ва рақсга тушади.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Биз меҳмондамиз».
20.45 СССР Олий Совети сессияси.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб. — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р 01130. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1144. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12